www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

The Impact of Social Media on Enhancing and Developing Poetic Epigrams in Arabic Poetry

Arap Şiirinde Şiirsel Epigramların Zenginleşme ve Gelişiminde Sosyal Medyanın Etkisi

Mohamed Abdelhalim Uthman Ahmed[*] - Süleyman Recep Çıbıklı[**]

Abstract: The Impact of Social Media on Enhancing and Developing Poetic Epigrams Abstract: This study explores the influence of social media platforms in promoting and evolving the art of poetic epigrams. The research is structured into an introduction, three main sections, and a conclusion. The introduction outlines the research problem, its significance, objectives, guiding questions, methodology, and a review of previous studies. The first section examines the term “epigram”, tracing its origins, development, and emergence within Arabic literature. The second section focuses on the structure and artistic features of poetic epigrams, highlighting their suitability for social media platforms. The third section analyses the impact of social media on poetic epigrams, as Vell as the challenges these platforms pose to the genre. Key findings of the research include: Arabic literature has long embraced the epigram as an art form, Vith its roots evident in short poetic forms such as aphorisms, fragments, and brief compositions dating back to the pre-Islamic era and beyond. However, the term “epigram” itself only gained recognition in modern times. Social media has significantly influenced the genre, reviving its original essence as “inscription on stone,” while enabling epigrams to cope Vith current events. These platforms have facilitated the spread and evolution of epigrams through thematic and linguistic diversity, humorous and satirical advice, and simplified philosophical reflections. The research also addresses challenges such as a lack of documentation and attribution, superficial content, and the negative impact of online commentary.

Keywords: Arabic Language, Arabic Poetry, Inscription, Epigram, Poetic Epigram, Social Media

Öz: Bu araştırma, sosyal medya araçlarının epigram şiir sanatını geliştirme ve zenginleştirmedeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın problemi ve önemi, amaçları, cevap aradığı sorular, izlenen yöntem ve daha önceki çalışmalar ele alınmıştır. Birinci bölümde ‘epigram’ kavramı, bu sanatın doğuşu ve gelişim süreci ile Arap edebiyatındaki yeri incelenmiştir. İkinci bölümde, şiirsel epigramın yapısı, sanatsal özellikleri ve sosyal medya mecralarına

[*] Corresponding Author: Asst. Prof. Dr., Sinop University, School of Foreign Languages, Department of Foreign Languages
Sorumlu Yazar: Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0002-8440-594X
mhaleam@gmail.com
[**] Asst. Prof. Dr., Sinop University, Faculty of Theology, Department of Arabic Language and Literature
Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
ORCİD https://orcid.org/0000-0001-8438-5080
srcibikli@sinop.edu.tr

Cite as/ Atıf: Ahmed, M.A.U., & Çıbıklı, S.R. (2026). The impact of social media on enhancing and developing poetic epigrams in Arabic poetry / Arap şiirinde şiirsel epigramların zenginleşme ve gelişiminde sosyal medyanın etkisi, *Turkish Studies – Language and Literature, 21*(3), 6413-6461. Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.94460
Received/Geliş: 07 January/ Ocak 2026
Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026
Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026
Checked by plagiarism software

uyumluluğu ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise sosyal medya araçlarının şiirsel epigram üzerindeki etkileri ile bu sanatın söz konusu mecralarda karşılaştığı güçlükler tartışılmıştır. Araştırmada, çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlar; Arap edebiyatının epigramı bir sanat türü olarak tanımış olması ve bu sanatın köklerinin Arap edebiyatında; tevkiʿât, mukattaʿât ve Cahiliye dönemi şiirinde yer alan kısa manzumeler ile sonraki edebî dönemlerde görülen kısa şiirlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak 'epigram' terimi modern döneme kadar bilinmemektedir. Bir diğer sonuç ise, sosyal medya araçlarının epigram sanatını etkilediğidir. Zira bu araçlar, epigramı adeta kökenindeki anlamına yani taşa kazınmış bir yazıt niteliğine geri döndürmektedir. Ayrıca epigramın, bu mecralar aracılığıyla güncel olaylarla eşzamanlı bir şekilde gelişim gösterdiği; konuların ve kullanılan dilin çeşitlenmesi, öğütlerin mizahi ve alaycı bir üslupla sunulması bakımından da yayılmasına ve gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra epigram felsefî bir içeriği sade bir üslupla sunmuştur. Araştırmada, sosyal medya aracılığıyla epigramın karşı karşıya kaldığı birtakım zorluklara da değinilmiştir. Bunlar arasında beyitlerin kaynağının belgelenmemesi ve şaire atfedilmemesi, içeriklerin yüzeyselliği ve yorumların olumsuz etkisi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Arap şiiri, yazıt, epigram, şiirsel epigram, sosyal medya.

Structured Abstract:

This study offers an in-depth analytical examination of the impact of social media platforms on the promotion and development of poetic epigrams within contemporary Arabic literature. It is grounded in the central premise that digital transformations have not merely altered modes of publication and reception, but have also contributed significantly to reshaping the structure, function, and aesthetics of literary genres—particularly those based on brevity, condensation, and semantic intensity. The research seeks to explore how modern digital platforms have revitalized the epigrammatic tradition, liberating it from its formerly limited elite circulation and adapting it to the demands of a fast-paced, media-driven age, while preserving its core artistic essence.

Methodologically, the study adopts a descriptive-analytical approach supported by historical and comparative perspectives. It consists of an introductory theoretical framework, three main sections, and a concluding synthesis of findings. The research traces the historical trajectory of the epigram from its earliest manifestations in ancient Greek civilization—where it was associated with stone inscriptions and funerary epitaphs—to its contemporary digital presence in the form of tweets, short posts, and visually designed textual fragments shared on social networking platforms.

The first section examines the concept of the epigram and its historical origins. The term "epigram" is derived from the Greek "epigramma", meaning "an inscription" or "writing upon something," and was initially linked to commemorative texts engraved on stone, particularly on tombs. Over time, however, the epigram evolved beyond its functional origins to become an independent literary genre characterized by extreme brevity, semantic density, and a concluding twist that often produces surprise or reflection. The study argues that although the term itself is a modern Western import into Arabic literary criticism, the artistic essence of the epigram is deeply rooted in Arabic literary heritage. Classical Arabic literature abounds with forms such as poetic fragments, aphoristic verses, and "tawqî'ât" (epistolary signatures), all of which embody concision, wisdom, and rhetorical precision. Thus, the epigrammatic spirit aligns naturally with the Arabic aesthetic tradition, a point previously emphasized by modern Arab critics such as Tâhâ Husayn, who highlighted the genre's capacity to distill human experience into compact and powerful poetic expressions.

The second section focuses on the aesthetic and stylistic features of poetic epigrams. Central to this genre is paradox and contrast, which constitute its structural backbone. Epigrams frequently rely on juxtaposing opposing meanings or images to generate intellectual tension and provoke contemplation. Equally fundamental is linguistic economy, whereby minimal lexical units are charged with maximal semantic value, rendering the epigram a literary form particularly suited to the accelerated rhythms of contemporary life. The study also emphasizes irony and satire as prominent artistic tools within epigrammatic poetry, enabling poets to critique social and political realities with sharpness and subtlety while avoiding overt didacticism. Furthermore, epigrams are marked by thematic unity, as each text revolves around a single idea or insight, culminating in a moment of revelation or aesthetic shock that reorients the reader's perception of the subject at hand.

The third section analyzes the role of social media platforms—such as Facebook, X (formerly Twitter), and Instagram—in fostering the resurgence and transformation of epigrammatic poetry. The study argues that these platforms constitute an ideal environment for epigrams, given their emphasis on brevity, immediacy, and visual appeal. Notably, digital technologies have facilitated a symbolic return of the epigram to its original meaning as an "inscription," through the integration of poetic text with images, calligraphy, and graphic design. This fusion of verbal and visual elements has added new aesthetic dimensions to the epigram and enhanced its expressive potential.

Moreover, social media have enabled epigrams to function as rapid literary responses to current political, social, and humanitarian events. Epigrammatic poems have emerged as concise yet powerful commentaries on contemporary crises, revolutions, and collective struggles in the Arab world, articulating public sentiment in accessible and impactful forms. In this sense, the epigram has become a medium of cultural and intellectual engagement, capable of capturing the pulse of the street while maintaining poetic integrity.

The study also highlights the unprecedented reach afforded by social media, which has dismantled traditional barriers between poets and audiences. Through self-publishing and instant dissemination, poets are no longer confined to the limited readership of printed collections. Instead, their works circulate widely across diverse audiences, transcending geographical and cultural boundaries. This phenomenon has further

encouraged the rediscovery and recontextualization of classical Arabic poetry, as users frequently share epigrammatic excerpts from renowned poets in formats adapted to contemporary digital sensibilities.

Linguistically and thematically, the digital epigram exhibits notable diversity. A modern, direct language has emerged, balancing simplicity with depth to accommodate heterogeneous audiences. Additionally, new subgenres—such as philosophical epigrams—have gained prominence, posing existential questions concerning freedom, identity, truth, and meaning in tightly condensed forms that stimulate intellectual discourse.

Despite these positive developments, the study does not overlook the challenges confronting epigrammatic poetry in digital spaces. Chief among these is the absence of proper attribution, as many epigrams circulate without clear authorship, leading to the erosion of intellectual property rights. Another concern is the potential decline in artistic depth due to the pursuit of popularity metrics such as likes and shares, which may incentivize superficial content. Furthermore, negative or dismissive audience interactions can undermine creative motivation and discourage sustained literary production.

In conclusion, the study demonstrates that social media platforms have not merely amplified the dissemination of poetic epigrams but have actively contributed to their thematic, linguistic, and aesthetic evolution. By aligning the genre's intrinsic brevity with the logic of digital communication, these platforms have transformed the epigram into an effective contemporary vehicle for wisdom, critique, and reflection. Consequently, the epigram has been revitalized, shifting from a silent inscription carved in stone to a dynamic digital flash that resonates with the concerns and sensibilities of modern humanity.

Keywords: Arabic literature; poetic epigram; digital literature; social media; Arabic poetry.

الملخص المنهجي

تقدّم هذه الدراسة فحصاً تحليلياً معمّقاً لتأثير منصّات التواصل الاجتماعي على الترويج وتطوير فن المقاطع الشعرية القصيرة (الأبيجرام) في الأدب العربي المعاصر. وترتكز على فرضية أساسية مفادها أنّ التحوّلات الرقمية لم تغيّر فقط أنماط النشر والتلقي، بل أسهمت أيضاً في إعادة تشكيل البنية والوظيفة والجماليات الخاصة بالأجناس الأدبية، ولا سيما تلك القائمة على الإيجاز، والتكثيف، والكثافة الدلالية. وتسعى الدراسة إلى استكشاف كيف أعادت المنصّات الرقمية الحديثة إحياء التقليد الأبيجرامي، محرّرةً إيّاه من نطاقه النخبوي المحدود، ومواءِمةً إيّاه مع متطلّبات العصر السريع الإيقاع والموجّه إعلامياً، مع الحفاظ على جوهره الفني الأصيل.

منهجياً، تعتمد الدراسة مقاربة وصفية–تحليلية مدعومة برؤى تاريخية ومقارنة. وتتكوّن من إطار نظري تمهيدي، وثلاثة أقسام رئيسة، وخاتمة تركيبية للنتائج. وتتابع البحث المسار التاريخي للأبيجرام منذ تجلياته الأولى في الحضارة اليونانية القديمة—حيث ارتبط بالنقوش الحجرية والكتابات الجنائزية—وصولاً إلى حضوره الرقمي المعاصر في شكل تغريدات، منشورات قصيرة، وقطع نصية مصمّمة بصرياً يتم تداولها عبر منصّات التواصل الاجتماعي.

يتناول القسم الأول مفهوم الأبيجرام وأصوله التاريخية. فاللفظة اليونانية "Epigramma" تعني "نقشاً" أو "كتابةً على شيء"، وكانت في البداية مرتبطة بالنصوص التذكارية المنقوشة على الأحجار، خصوصاً على القبور. ومع مرور الزمن، تطوّر الأبيجرام متجاوزاً وظيفته الأصلية ليصبح جنساً أدبياً مستقلاً يتّسم بالإيجاز الشديد، والكثافة الدلالية، والخاتمة المفاجئة التي تولّد عنصر الدهشة أو التأمل. وتؤكد الدراسة أنّ المصطلح ذاته وافد حديث إلى النقد الأدبي العربي، غير أنّ الجوهر الفني للأبيجرام متجذّر في التراث الأدبي العربي. إذ يزخر الأدب العربي الكلاسيكي بأشكال مثل الشذرات الشعرية، الأبيات الحكيمة، و"التوقيعات" (الرسائل الموجزة)، وكلها تجسّد الإيجاز، والحكمة، والدقة البلاغية. ومن ثمّ، فإن الروح الأبيجرامية تتوافق طبيعياً مع التقليد الجمالي العربي، وهو ما شدّد عليه نقّاد عرب حديثون مثل طه حسين، الذي أبرز قدرة هذا الجنس على تكثيف التجربة الإنسانية في تعبيرات شعرية موجزة وقوية.

يركّز القسم الثاني على السمات الجمالية والأسلوبية للأبيجرام الشعري. ويُعدّ التناقض والمفارقة عموده الفقري البنيوي، إذ يعتمد الأبيجرام على مقابلة المعاني أو الصور المتضادة لتوليد توتّر فكري يحفّز التأمل. كما أنّ الاقتصاد اللغوي عنصر أساسي، حيث تُشحَن الوحدات المعجمية القليلة بأقصى قيمة دلالية، مما يجعل الأبيجرام شكلاً أدبياً ملائماً تماماً لإيقاعات الحياة المعاصرة المتسارعة. وتبرز الدراسة أيضاً السخرية والتهكّم كأدوات فنية بارزة في الشعر الأبيجرامي، تمكّن الشعراء من نقد الواقع الاجتماعي والسياسي بحدة وذكاء، مع تجنّب المباشرة التعليمية. إضافةً إلى ذلك، يتّسم الأبيجرام بوحدة موضوعية، إذ يدور كل نص حول فكرة أو بصيرة واحدة، تنتهي بلحظة كشف أو صدمة جمالية تعيد توجيه إدراك القارئ للموضوع المطروح.

أما القسم الثالث فيحلّل دور منصّات التواصل الاجتماعي—مثل فيسبوك، إكس (تويتر سابقاً)، وإنستغرام—في تعزيز عودة الأبيجرام الشعري وتحويله. وتذهب الدراسة إلى أنّ هذه المنصّات تشكّل بيئة مثالية للأبيجرام، نظراً لتركيزها على الإيجاز والفورية والجاذبية البصرية. ومن اللافت أنّ التقنيات الرقمية قد أعادت للأبيجرام معناه الأصلي كـ"نقش"، من خلال دمج النص الشعري مع الصور، والخطوط، والتصميم الغرافيكي. وقد أضاف هذا التداخل بين اللفظي والبصري أبعاداً جمالية جديدة للأبيجرام وعزّز إمكاناته التعبيرية.

كما مكّنت وسائل التواصل الاجتماعي الأبيجرام من أداء وظيفة الاستجابة الأدبية السريعة للأحداث السياسية والاجتماعية والإنسانية الراهنة. فقد برزت المقاطع الأبيجرامية كتعليقات شعرية موجزة لكنها قوية على الأزمات المعاصرة، والثورات، والنضالات الجماعية في العالم العربي، معبّرةً عن الوجدان العام في صيغ مؤثرة وميسّرة. وبهذا المعنى، أصبح الأبيجرام وسيطاً للانخراط الثقافي والفكري، قادراً على التقاط نبض الشارع مع الحفاظ على النزاهة الشعرية.

وتبرز الدراسة أيضاً مدى الانتشار غير المسبوق الذي وفّرته وسائل التواصل الاجتماعي، إذ أزالت الحواجز التقليدية بين الشعراء والجمهور. فبفضل النشر الذاتي والتوزيع الفوري، لم يعد الشعراء محصورين في نطاق قرّاء محدودين عبر المجموعات المطبوعة، بل باتت أعمالهم متداولة على نطاق واسع، متجاوزةً الحدود الجغرافية والثقافية. وقد شجّع هذا الظاهرة على إعادة اكتشاف الشعر العربي الكلاسيكي وإعادة توظيفه، حيث يتداول المستخدمون مقتطفات أبيجرامية من شعراء كبار بصيغ تتلاءم مع الحسّيات الرقمية المعاصرة.

لغوياً وموضوعياً، يتّسم الأبيجرام الرقمي بتنوّع ملحوظ. فقد برزت لغة حديثة مباشرة، تجمع بين البساطة والعمق لتلبية جمهور متنوّع، كما اكتسبت الأنواع الفرعية الجديدة—مثل الأبيجرام الفلسفي—مكانة بارزة، مطروحةً أسئلة وجودية حول الحرية، الهوية، الحقيقة والمعنى في صيغ مكثّفة تحفّز النقاش الفكري.

ورغم هذه التطورات الإيجابية، لا تغفل الدراسة التحديات التي تواجه الشعر الأبيجرامي في الفضاء الرقمي. وأبرزها غياب الإسناد الصحيح، إذ تنتشر العديد من الأبيجرامات دون وضوح في نسبتها، مما يؤدي إلى تآكل حقوق الملكية الفكرية. كما يُخشى من تراجع العمق الفني نتيجة السعي وراء مؤشرات الشعبية مثل الإعجابات والمشاركات، وهو ما قد يشجّع على إنتاج محتوى سطحي. فضلاً عن ذلك، فإن التفاعلات السلبية أو الاستهزائية من الجمهور قد تقوّض الدافعية الإبداعية وتثبط استمرار الإنتاج الأدبي.

وفي الختام، تبيّن الدراسة أنّ منصّات التواصل الاجتماعي لم تقتصر على تعزيز انتشار الأبيجرام الشعري، بل أسهمت فعلياً في تحوّله موضوعياً ولغوياً وجمالياً. فمن خلال مواءمة الإيجاز الجوهري للجنس الأدبي مع منطق التواصل الرقمي، تحوّل الأبيجرام إلى وسيلة معاصرة فعّالة للحكمة والنقد والتأمل. وهكذا، انتقل هذا الجنس من كونه نقشاً صامتاً محفوراً على الحجر إلى ومضة رقمية ديناميكية تتجاوب مع هموم وحساسيّات الإنسان الحديث.

الكلمات المفتاحية: الأدب العربي؛ الأبيجرام الشعري؛ الأدب الرقمي؛ وسائل التواصل الاجتماعي؛ الشعر العربي.

Résumé Structuré:

Cette étude propose un examen analytique approfondi de l'impact des plateformes de médias sociaux sur la promotion et le développement des épigrammes poétiques dans la littérature arabe contemporaine. Elle repose sur l'hypothèse centrale selon laquelle les transformations numériques n'ont pas seulement modifié les modes de publication et de réception, mais ont également contribué de manière significative à remodeler la structure, la fonction et l'esthétique des genres littéraires—en particulier ceux fondés sur la brièveté, la condensation et l'intensité sémantique. La recherche vise à explorer comment les plateformes numériques modernes ont revitalisé la tradition épigrammatique, en la libérant de sa circulation élitiste limitée et en l'adaptant aux exigences d'une époque médiatique et accélérée, tout en préservant son essence artistique fondamentale.

Sur le plan méthodologique, l'étude adopte une approche descriptive et analytique, appuyée par des perspectives historiques et comparatives. Elle se compose d'un cadre théorique introductif, de trois sections principales et d'une synthèse conclusive des résultats. La recherche retrace la trajectoire historique de l'épigramme depuis ses premières manifestations dans la civilisation grecque antique—où il était associé aux inscriptions lapidaires et aux épitaphes funéraires—jusqu'à sa présence numérique contemporaine sous forme de tweets, de publications brèves et de fragments textuels visuellement conçus et partagés sur les réseaux sociaux.

La première section examine le concept d'épigramme et ses origines historiques. Le terme grec *epigramma* signifie « inscription » ou « écriture sur quelque chose », et fut initialement lié aux textes commémoratifs gravés sur pierre, notamment sur les tombes. Au fil du temps, l'épigramme a dépassé ses origines fonctionnelles pour devenir un genre littéraire autonome, caractérisé par une extrême brièveté, une densité sémantique et une chute finale produisant souvent surprise ou réflexion. L'étude soutient que, bien que le terme soit un emprunt moderne au vocabulaire critique occidental, l'essence artistique de l'épigramme est profondément enracinée dans le patrimoine littéraire arabe. La littérature arabe classique abonde en formes telles que les fragments poétiques, les vers aphoristiques et les *tawqi'ât* (signatures épistolaires), qui incarnent concision, sagesse et précision rhétorique. Ainsi, l'esprit épigrammatique s'accorde naturellement avec la tradition esthétique arabe, comme l'ont souligné des critiques modernes tels que Tâhâ Husayn, qui mit en avant la capacité du genre à condenser l'expérience humaine en expressions poétiques compactes et puissantes.

La deuxième section se concentre sur les caractéristiques esthétiques et stylistiques des épigrammes poétiques. Au cœur de ce genre se trouvent le paradoxe et le contraste, qui en constituent l'ossature structurelle. Les épigrammes reposent fréquemment sur la juxtaposition de significations ou d'images opposées afin de générer une tension intellectuelle et de susciter la contemplation. Tout aussi fondamentale est l'économie linguistique, par laquelle des unités lexicales minimales sont chargées d'une valeur sémantique maximale, rendant l'épigramme particulièrement adapté aux rythmes accélérés de la vie contemporaine. L'étude met également en évidence l'ironie et la satire comme outils artistiques majeurs, permettant aux poètes de critiquer les réalités sociales et politiques avec acuité et subtilité, tout en évitant le didactisme explicite. De plus, les épigrammes se distinguent par leur unité thématique, chaque texte tournant autour d'une idée unique, culminant dans un moment de révélation ou de choc esthétique qui reconfigure la perception du lecteur.

La troisième section analyse le rôle des plateformes de médias sociaux—telles que Facebook, X (anciennement Twitter) et Instagram—dans la résurgence et la transformation de la poésie épigrammatique. L'étude soutient que ces plateformes constituent un environnement idéal pour les épigrammes, en raison de leur accent sur la brièveté, l'immédiateté et l'attrait visuel. Les technologies numériques ont notamment facilité un retour symbolique à la signification originelle de l'épigramme comme « inscription », grâce à l'intégration du texte poétique avec des images, de la calligraphie et du design graphique. Cette fusion du verbal et du visuel a ajouté de nouvelles dimensions esthétiques à l'épigramme et renforcé son potentiel expressif.

Par ailleurs, les réseaux sociaux ont permis aux épigrammes de fonctionner comme des réponses littéraires rapides aux événements politiques, sociaux et humanitaires contemporains. Les poèmes épigrammatiques se sont imposés comme des commentaires concis mais puissants sur les crises, les révolutions et les luttes collectives dans le monde arabe, articulant le sentiment public sous des formes accessibles et percutantes. En ce sens, l'épigramme est devenu un médium d'engagement culturel et intellectuel, capable de capter le pouls de la rue tout en maintenant son intégrité poétique.

L'étude souligne également la portée sans précédent offerte par les médias sociaux, qui ont démantelé les barrières traditionnelles entre poètes et publics. Grâce à l'auto-édition et à la diffusion instantanée, les poètes ne sont plus confinés à un lectorat restreint de recueils imprimés. Leurs œuvres circulent désormais largement, transcendant les frontières géographiques et culturelles. Ce phénomène a encouragé la redécouverte et la recontextualisation de la poésie arabe classique, les utilisateurs partageant fréquemment des extraits épigrammatiques de poètes renommés dans des formats adaptés aux sensibilités numériques contemporaines.

Sur le plan linguistique et thématique, l'épigramme numérique présente une diversité notable. Une langue moderne et directe a émergé, équilibrant simplicité et profondeur pour s'adresser à des publics hétérogènes. De plus, de nouveaux sous-genres—tels que l'épigramme philosophique—ont gagné en importance, posant des questions existentielles sur la liberté, l'identité, la vérité et le sens dans des formes condensées qui stimulent le débat intellectuel.

Malgré ces évolutions positives, l'étude n'ignore pas les défis auxquels la poésie épigrammatique est confrontée dans les espaces numériques. Le principal est l'absence d'attribution correcte, de nombreux épigrammes circulant sans indication claire d'auteur, ce qui entraîne une érosion des droits de propriété intellectuelle. Une autre préoccupation est le risque de déclin de la profondeur artistique en raison de la quête de popularité mesurée par les « likes » et les partages, pouvant encourager un contenu superficiel. En outre, les interactions négatives ou méprisantes du public peuvent miner la motivation créative et décourager une production littéraire soutenue.

En conclusion, l'étude démontre que les plateformes de médias sociaux n'ont pas seulement amplifié la diffusion des épigrammes poétiques, mais ont activement contribué à leur évolution thématique, linguistique et esthétique. En alignant la brièveté intrinsèque du genre avec la logique de la communication numérique, ces plateformes ont transformé l'épigramme en un véhicule contemporain efficace de sagesse, de critique et de réflexion. Par conséquent, l'épigramme a été revitalisé, passant d'une inscription silencieuse gravée dans la pierre à une fulgurance numérique dynamique qui résonne avec les préoccupations et les sensibilités de l'humanité moderne.

Mots-Clés : littérature arabe ; épigramme poétique ; littérature numérique ; médias sociaux ; poésie arabe.

Resumen Estructurado:

Este estudio ofrece un examen analítico en profundidad del impacto de las plataformas de redes sociales en la promoción y el desarrollo de los epigramas poéticos dentro de la literatura árabe contemporánea. Se fundamenta en la premisa central de que las transformaciones digitales no solo han alterado los modos de publicación y recepción, sino que también han contribuido de manera significativa a remodelar la estructura, la función y la estética de los géneros literarios—en particular aquellos basados en la brevedad, la condensación y la intensidad semántica. La investigación busca explorar cómo las plataformas digitales modernas han revitalizado la tradición epigramática, liberándola de su circulación elitista limitada y adaptándola a las exigencias de una época acelerada y mediática, preservando al mismo tiempo su esencia artística fundamental.

Metodológicamente, el estudio adopta un enfoque descriptivo-analítico apoyado en perspectivas históricas y comparativas. Consta de un marco teórico introductorio, tres secciones principales y una síntesis conclusiva de los hallazgos. La investigación rastrea la trayectoria histórica del epigrama desde sus primeras manifestaciones en la civilización griega antigua—donde estaba asociado con inscripciones en piedra y epitafios funerarios—hasta su presencia digital contemporánea en forma de tuits, publicaciones breves y fragmentos textuales diseñados visualmente y compartidos en redes sociales.

La primera sección examina el concepto de epigrama y sus orígenes históricos. El término griego *epigramma* significa "inscripción" o "escritura sobre algo", y estuvo inicialmente vinculado a textos conmemorativos grabados en piedra, especialmente en tumbas. Con el tiempo, el epigrama evolucionó más allá de sus orígenes funcionales para convertirse en un género literario independiente caracterizado por extrema brevedad, densidad semántica y un giro final que suele producir sorpresa o reflexión. El estudio sostiene que, aunque el término es un préstamo moderno en la crítica literaria árabe, la esencia artística del epigrama está profundamente arraigada en el patrimonio literario árabe. La literatura árabe clásica abunda en formas como fragmentos poéticos, versos aforísticos y *tawqîʿât* (firmas epistolares), todas ellas encarnando concisión, sabiduría y precisión retórica. Así, el espíritu epigramático se alinea naturalmente con la tradición estética árabe, como ya lo subrayaron críticos modernos como Tâhâ Husayn, quien destacó la capacidad del género para destilar la experiencia humana en expresiones poéticas compactas y poderosas.

La segunda sección se centra en las características estéticas y estilísticas de los epigramas poéticos. En el núcleo de este género se encuentran la paradoja y el contraste, que constituyen su columna vertebral estructural. Los epigramas suelen basarse en la yuxtaposición de significados o imágenes opuestas para generar tensión intelectual y provocar contemplación. Igualmente fundamental es la economía lingüística, mediante la cual unidades léxicas mínimas se cargan de un valor semántico máximo, convirtiendo al epigrama en una forma literaria especialmente adecuada para los ritmos acelerados de la vida contemporánea. El estudio también enfatiza la ironía y la sátira como herramientas artísticas destacadas, que permiten a los poetas criticar realidades sociales y políticas con agudeza y sutileza, evitando el didactismo explícito. Además, los epigramas se caracterizan por su unidad temática, ya que cada texto gira en torno a una sola idea o intuición, culminando en un momento de revelación o choque estético que reorienta la percepción del lector.

La tercera sección analiza el papel de las plataformas de redes sociales—como Facebook, X (anteriormente Twitter) e Instagram—en el fomento del resurgimiento y la transformación de la poesía epigramática. El estudio sostiene que estas plataformas constituyen un entorno ideal para los epigramas, dado su énfasis en la brevedad, la inmediatez y el atractivo visual. Las tecnologías digitales han facilitado un retorno simbólico al significado original del epigrama como "inscripción", mediante la integración del texto poético con imágenes, caligrafía y diseño gráfico. Esta fusión de elementos verbales y visuales ha añadido nuevas dimensiones estéticas al epigrama y ha potenciado su capacidad expresiva.

Asimismo, las redes sociales han permitido que los epigramas funcionen como respuestas literarias rápidas a acontecimientos políticos, sociales y humanitarios actuales. Los poemas epigramáticos han surgido como comentarios concisos pero poderosos sobre crisis contemporáneas, revoluciones y luchas colectivas en el mundo árabe, articulando el sentimiento público en formas accesibles e impactantes. En este sentido, el epigrama se ha convertido en un medio de compromiso cultural e intelectual, capaz de captar el pulso de la calle manteniendo la integridad poética.

El estudio también destaca el alcance sin precedentes que ofrecen las redes sociales, al desmantelar las barreras tradicionales entre poetas y audiencias. A través de la autoedición y la difusión instantánea, los

poetas ya no están confinados al limitado público de las colecciones impresas. Sus obras circulan ampliamente, trascendiendo fronteras geográficas y culturales. Este fenómeno ha fomentado la redescubierta y recontextualización de la poesía árabe clásica, ya que los usuarios comparten con frecuencia extractos epigramáticos de poetas célebres en formatos adaptados a las sensibilidades digitales contemporáneas.

Lingüística y temáticamente, el epigrama digital exhibe una notable diversidad. Ha surgido un lenguaje moderno y directo, que equilibra simplicidad y profundidad para acomodar audiencias heterogéneas. Además, nuevos subgéneros—como los epigramas filosóficos—han ganado protagonismo, planteando preguntas existenciales sobre libertad, identidad, verdad y sentido en formas condensadas que estimulan el discurso intelectual.

A pesar de estos desarrollos positivos, el estudio no pasa por alto los desafíos que enfrenta la poesía epigramática en los espacios digitales. Entre ellos destaca la ausencia de atribución adecuada, ya que muchos epigramas circulan sin autoría clara, lo que conduce a la erosión de los derechos de propiedad intelectual. Otra preocupación es el posible declive en la profundidad artística debido a la búsqueda de métricas de popularidad como "me gusta" y compartidos, que pueden incentivar contenidos superficiales. Además, las interacciones negativas o despectivas de la audiencia pueden socavar la motivación creativa y desalentar la producción literaria sostenida.

En conclusión, el estudio demuestra que las plataformas de redes sociales no solo han amplificado la difusión de los epigramas poéticos, sino que han contribuido activamente a su evolución temática, lingüística y estética. Al alinear la brevedad intrínseca del género con la lógica de la comunicación digital, estas plataformas han transformado el epigrama en un vehículo contemporáneo eficaz de sabiduría, crítica y reflexión. En consecuencia, el epigrama ha sido revitalizado, pasando de ser una inscripción silenciosa grabada en piedra a un destello digital dinámico que resuena con las preocupaciones y sensibilidades de la humanidad moderna.

Palabras Clave: literatura árabe; epigrama poético; literatura digital; redes sociales; poesía árabe.

结构化摘要：

本研究对社交媒体平台在当代阿拉伯文学中推动和发展诗性警句（epigram）的影响进行了深入的分析性考察。其核心前提是：数字化转型不仅改变了出版与接受的方式，而且显著地重塑了文学体裁的结构、功能与美学——尤其是那些以简洁、凝练与语义强度为特征的体裁。研究旨在探讨现代数字平台如何使警句传统焕发新生，将其从以往局限的精英传播中解放出来，并使之适应快节奏、媒介驱动的时代需求，同时保持其核心艺术本质。

在方法论上，本研究采用描述—分析的方法，并辅以历史与比较视角。全文由导论性理论框架、三个主体部分以及结论性综合构成。研究追溯了警句的历史轨迹，从其在古希腊文明中的最初形态——与石刻铭文和墓志铭相关——到其当代数字化形态，如推文、短帖以及在社交平台上分享的视觉化文本片段。

第一部分探讨了警句的概念及其历史起源。希腊词 *epigramma* 意为"铭文"或"写在某物之上"，最初与刻在石头上的纪念性文字相关，尤其是墓碑铭文。随着时间推移，警句超越了其功能性起源，发展为一种独立的文学体裁，其特征是极度简洁、语义密度高，并在结尾处常常出现出人意料的转折，引发惊讶或思考。研究指出，尽管该术语是现代西方批评引入阿拉伯文学的，但警句的艺术本质深深植根于阿拉伯文学传统。阿拉伯古典文学中充满了诗性片段、格言式诗句以及"توقيعات"（书信签名），这些形式都体现了简练、智慧与修辞精准。因此，警句精神与阿拉伯美学传统天然契合。现代阿拉伯批评家如塔哈·侯赛因亦强调该体裁能够将人类经验浓缩为紧凑而有力的诗性表达。

第二部分聚焦于诗性警句的美学与风格特征。其结构核心是悖论与对比，警句常通过并置相反的意义或意象来制造智性张力并激发思考。同样重要的是语言的经济性，极少的词汇单位承载着极大的语义价值，使警句成为特别适合当代快节奏生活的文学形式。研究还强调讽刺与反讽是警句诗歌的重要艺术工具，使诗人能够以尖锐而微妙的方式批判社会与政治现实，同时避免过度说教。

此外，警句具有主题统一性，每一篇文本都围绕一个思想或洞见展开，并在结尾处达到揭示或美学震撼的瞬间，重新定位读者的认知。

第三部分分析了社交媒体平台——如 Facebook、X（原 Twitter）和 Instagram——在促进警句诗歌复兴与转型中的作用。研究认为，这些平台为警句提供了理想环境，因为它们强调简洁、即时性与视觉吸引力。数字技术尤其促成了警句意义的象征性回归，即“铭文”，通过将诗性文本与图像、书法和图形设计相结合。这种语言与视觉的融合为警句增添了新的美学维度，并增强了其表现潜力。

此外，社交媒体使警句能够作为对当下政治、社会与人道事件的快速文学回应。警句诗已成为对当代危机、革命与集体斗争的简洁而有力的评论，以易于接受且富有冲击力的形式表达公众情感。从这一意义上说，警句已成为文化与思想参与的媒介，既能捕捉街头脉动，又能保持诗性完整。

研究还强调了社交媒体所提供的前所未有的传播范围，它打破了诗人与读者之间的传统壁垒。通过自我出版与即时传播，诗人不再局限于印刷诗集的有限读者群，而是使作品广泛流传，跨越地理与文化界限。这一现象进一步推动了对阿拉伯古典诗歌的重新发现与再语境化，用户常常以符合当代数字感性的形式分享著名诗人的警句性片段。

在语言与主题上，数字警句展现出显著的多样性。一种现代、直接的语言逐渐形成，在简洁与深度之间取得平衡，以适应多元化的受众。此外，新的子类型——如哲理性警句——日益突出，以高度凝练的形式提出关于自由、身份、真理与意义的存在性问题，激发思想性讨论。

尽管有这些积极发展，研究并未忽视数字空间中警句诗歌所面临的挑战。首要问题是缺乏适当署名，许多警句在传播过程中未明确作者，导致知识产权的侵蚀。另一个担忧是艺术深度可能因追求点赞与分享等流行指标而下降，从而激励浅薄内容的生产。此外，负面或轻蔑的受众互动可能削弱创作动机，阻碍持续的文学生产。

结论部分表明，社交媒体平台不仅扩大了诗性警句的传播，而且积极推动了其主题、语言与美学的演变。通过将该体裁的内在简洁与数字传播逻辑相结合，这些平台使警句成为一种有效的当代载体，用于传递智慧、批评与反思。因此，警句已被重新激活，从石刻的静默铭文转变为数字化的动态闪光，回应现代人类的关切与感性。

关键词： 阿拉伯文学；诗性警句；数字文学；社交媒体；阿拉伯诗歌。

Структурированный Реферат:

Данное исследование представляет собой углублённый аналитический анализ влияния платформ социальных сетей на продвижение и развитие поэтических эпиграмм в современной арабской литературе. Оно основано на центральной предпосылке о том, что цифровые трансформации не только изменили способы публикации и восприятия, но и существенно способствовали переосмыслению структуры, функций и эстетики литературных жанров — особенно тех, что строятся на краткости, конденсации и семантической интенсивности. Цель исследования — показать, как современные цифровые платформы оживили эпиграмматическую традицию, освободив её от прежнего ограниченного элитарного обращения и адаптировав к требованиям стремительного, медиатизированного века, сохранив при этом её художественную сущность.

Методологически работа опирается на описательно-аналитический подход, дополненный исторической и сравнительной перспективой. Она включает вводный теоретический раздел, три основные части и заключительный синтез выводов. В исследовании прослеживается историческая траектория эпиграммы от её ранних проявлений в древнегреческой цивилизации — где она была связана с каменными надписями и погребальными эпитафиями — до её современного цифрового

присутствия в виде твитов, коротких постов и визуально оформленных текстовых фрагментов, распространяемых в социальных сетях.

Первая часть посвящена понятию эпиграммы и её историческим истокам. Термин *epigramma* в греческом языке означает «надпись» или «надписание» и первоначально был связан с памятными текстами, высеченными на камне, особенно на надгробиях. Со временем эпиграмма вышла за пределы своей функциональной роли и превратилась в самостоятельный литературный жанр, отличающийся крайней краткостью, семантической плотностью и финальным поворотом, вызывающим удивление или размышление. Автор подчёркивает, что хотя сам термин является современным западным заимствованием в арабской литературной критике, художественная сущность эпиграммы глубоко укоренена в арабской литературной традиции. Классическая арабская литература изобилует формами, такими как поэтические фрагменты, афористические стихи и *тауки'ат* (эпистолярные подписи), все они воплощают лаконизм, мудрость и риторическую точность. Таким образом, эпиграмматический дух органично согласуется с арабской эстетической традицией, что отмечали современные арабские критики, включая Таха Хусейна, подчёркивавшего способность жанра концентрировать человеческий опыт в компактных и мощных поэтических выражениях.

Вторая часть сосредоточена на эстетических и стилистических особенностях поэтической эпиграммы. Её структурной основой являются парадокс и контраст. Эпиграммы часто строятся на сопоставлении противоположных значений или образов, создавая интеллектуальное напряжение и побуждая к размышлению. Не менее важна языковая экономия, когда минимальные лексические единицы насыщаются максимальной семантической ценностью, что делает эпиграмму особенно подходящей для ускоренного ритма современной жизни. В работе также подчёркивается роль иронии и сатиры как ключевых художественных инструментов эпиграмматической поэзии, позволяющих поэтам критиковать социальные и политические реалии остро и тонко, избегая прямолинейного дидактизма. Кроме того, эпиграммы характеризуются тематическим единством: каждый текст вращается вокруг одной идеи или прозрения, завершаясь моментом откровения или эстетического шока, который переориентирует восприятие читателя.

Третья часть анализирует роль социальных сетей — таких как Facebook, X (ранее Twitter) и Instagram — в возрождении и трансформации эпиграмматической поэзии. Автор утверждает, что эти платформы создают идеальную среду для эпиграмм благодаря их акценту на краткость, непосредственность и визуальную привлекательность. Цифровые технологии способствовали символическому возвращению эпиграммы к её исходному значению «надписи» через интеграцию поэтического текста с изображениями, каллиграфией и графическим дизайном. Это слияние вербального и визуального добавило новые эстетические измерения эпиграмме и усилило её выразительный потенциал.

Кроме того, социальные сети позволили эпиграммам функционировать как быстрые литературные отклики на актуальные политические, социальные и гуманитарные события. Эпиграмматические стихи стали краткими, но мощными комментариями к современным кризисам, революциям и коллективным борьбам в арабском мире, выражая общественные настроения в доступных и впечатляющих формах. В этом смысле эпиграмма превратилась в средство культурного и интеллектуального участия, способное уловить пульс улицы при сохранении поэтической целостности.

Исследование также подчёркивает беспрецедентный охват, обеспеченный социальными сетями, которые разрушили традиционные барьеры между поэтами и аудиторией. Благодаря самопубликации и мгновенному распространению поэты больше не ограничены узким кругом читателей печатных сборников. Их произведения широко циркулируют, преодолевая географические и культурные границы. Это явление стимулировало переоткрытие и переосмысление классической арабской поэзии, поскольку пользователи часто делятся эпиграмматическими отрывками известных поэтов в форматах, адаптированных к современным цифровым чувствительностям.

С точки зрения языка и тематики цифровая эпиграмма демонстрирует заметное разнообразие. Возник современный, прямой язык, сочетающий простоту и глубину для удовлетворения потребностей разнородной аудитории. Кроме того, новые поджанры — такие как философская эпиграмма — приобрели значимость, ставя экзистенциальные вопросы о свободе, идентичности, истине и смысле в предельно сжатых формах, стимулирующих интеллектуальный дискурс.

Несмотря на позитивные тенденции, исследование не игнорирует проблемы, с которыми сталкивается эпиграмматическая поэзия в цифровом пространстве. Среди них — отсутствие должного авторства, поскольку многие эпиграммы распространяются без указания автора, что ведёт к эрозии прав интеллектуальной собственности. Другой проблемой является возможное снижение художественной глубины из-за стремления к популярности, измеряемой лайками и репостами, что может стимулировать поверхностный контент. Кроме того, негативные или пренебрежительные реакции аудитории способны подорвать творческую мотивацию и препятствовать устойчивому литературному производству.

В заключение исследование показывает, что социальные сети не только усилили распространение поэтических эпиграмм, но и активно способствовали их тематической, языковой и эстетической эволюции. Соединив присущую жанру краткость с логикой цифровой коммуникации, эти платформы превратили эпиграмму в эффективное современное средство мудрости, критики и размышления. Таким образом, эпиграмма была возрождена, перейдя от молчаливой надписи на камне к динамичной цифровой вспышке, резонирующей с заботами и чувствительностью современного человечества.

Ключевые Слова: арабская литература; поэтическая эпиграмма; цифровая литература; социальные сети; арабская поэзия.

संरचित सारांश:

यह अध्ययन समकालीन अरबी साहित्य में काव्यात्मक एपिग्राम (poetic epigram) के प्रचार और विकास पर सोशल मीडिया प्लेटफ़ॉर्मों के प्रभाव का गहन विश्लेषणात्मक परीक्षण प्रस्तुत करता है। इसका केंद्रीय आधार यह है कि डिजिटल परिवर्तन ने केवल प्रकाशन और ग्रहण के तरीकों को ही नहीं बदला है, बल्कि साहित्यिक विधाओं की संरचना, कार्य और सौंदर्यशास्त्र को भी महत्वपूर्ण रूप से पुनः आकार दिया है—विशेषकर वे विधाएँ जो संक्षिप्तता, संकेंद्रण और अर्थ-गहनता पर आधारित हैं। यह शोध यह पता लगाने का प्रयास करता है कि आधुनिक डिजिटल प्लेटफ़ॉर्मों ने कैसे एपिग्राम की परंपरा को पुनर्जीवित किया है, उसे पूर्व की सीमित अभिजात्य परिधि से मुक्त किया है और उसे तीव्र गति वाले, मीडिया-प्रधान युग की माँगों के अनुरूप बनाया है, जबकि उसकी मूल कलात्मक सार्थकता को संरक्षित रखा है।

कार्यप्रणाली की दृष्टि से, अध्ययन वर्णनात्मक-विश्लेषणात्मक दृष्टिकोण अपनाता है, जिसे ऐतिहासिक और तुलनात्मक परिप्रेक्ष्य का समर्थन प्राप्त है। इसमें एक प्रारंभिक सैद्धांतिक ढाँचा, तीन मुख्य खंड और निष्कर्षात्मक संश्लेषण शामिल हैं। शोध एपिग्राम की ऐतिहासिक यात्रा का पता लगाता है—उसके प्राचीन यूनानी सभ्यता में प्रारंभिक रूपों से, जहाँ यह पत्थर की शिलालेखों और समाधि-लेखों से जुड़ा था, लेकर उसके समकालीन डिजिटल रूप तक, जैसे ट्वीट्स, संक्षिप्त पोस्ट और दृश्यात्मक रूप से डिज़ाइन किए गए पाठ्यांश जो सोशल नेटवर्किंग प्लेटफ़ॉर्मों पर साझा किए जाते हैं।

पहला खंड एपिग्राम की अवधारणा और उसके ऐतिहासिक उद्गम की जाँच करता है। यूनानी शब्द *epigramma* का अर्थ है "शिलालेख" या "किसी वस्तु पर लिखना," और प्रारंभ में यह स्मारकात्मक पाठों से जुड़ा था जो पत्थरों पर अंकित होते थे, विशेषकर कब्रों पर। समय के साथ, एपिग्राम अपनी कार्यात्मक उत्पत्ति से आगे बढ़कर एक स्वतंत्र साहित्यिक विधा बन गया, जिसकी विशेषता है अत्यधिक संक्षिप्तता, अर्थ-सघनता और अंतिम मोड़ जो अक्सर आश्चर्य या चिंतन उत्पन्न करता है। अध्ययन तर्क देता है कि यद्यपि यह शब्द आधुनिक पश्चिमी आलोचना से अरबी साहित्य में आया है, एपिग्राम की कलात्मक सार्थकता अरबी साहित्यिक परंपरा में गहराई से निहित है। शास्त्रीय अरबी साहित्य में काव्यात्मक अंश, सूक्तिपूर्ण शेर और *तौक़ी'आत* (पत्रात्मक हस्ताक्षर) जैसी विधाएँ प्रचुर मात्रा में मिलती हैं, जो संक्षिप्तता, बुद्धिमत्ता और अलंकारिक सटीकता को मूर्त रूप देती हैं। इस प्रकार, एपिग्राम की आत्मा अरबी सौंदर्य परंपरा के साथ स्वाभाविक रूप से मेल खाती है, जैसा कि आधुनिक आलोचकों जैसे ताहा हुसैन ने भी रेखांकित किया है।

दूसरा खंड काव्यात्मक एपिग्राम की सौंदर्यात्मक और शैलीगत विशेषताओं पर केंद्रित है। इस विधा का संरचनात्मक आधार विरोधाभास और विपरीतता है। एपिग्राम अक्सर विपरीत अर्थों या छवियों को साथ रखकर बौद्धिक तनाव उत्पन्न करता है और चिंतन को प्रेरित करता है। उतना ही महत्वपूर्ण है भाषाई अर्थव्यवस्था, जिसमें न्यूनतम शब्द इकाइयाँ अधिकतम अर्थ मूल्य से परिपूर्ण होती हैं, जिससे एपिग्राम आधुनिक जीवन की तीव्र गति के लिए विशेष रूप से उपयुक्त बन जाता है। अध्ययन विडंबना और व्यंग्य को भी प्रमुख कलात्मक उपकरणों के रूप में रेखांकित करता है, जो कवियों को सामाजिक और राजनीतिक वास्तविकताओं की तीक्ष्ण और सूक्ष्म आलोचना करने में सक्षम बनाते हैं। इसके

अलावा, एपिग्राम विषयगत एकता से युक्त होता है, प्रत्येक पाठ एक ही विचार या अंतर्दृष्टि पर केंद्रित होता है, और अंत में एक उद्घाटन या सौंदर्यात्मक झटके के क्षण में समाप्त होता है जो पाठक की धारणा को पुनः उन्मुख करता है।

तीसरा खंड सोशल मीडिया प्लेटफ़ॉर्मों—जैसे Facebook, X (पूर्व Twitter) और Instagram—की भूमिका का विश्लेषण करता है, जिन्होंने एपिग्रामात्मक कविता के पुनरुत्थान और रूपांतरण को बढ़ावा दिया है। अध्ययन का तर्क है कि ये प्लेटफ़ॉर्म एपिग्रामों के लिए आदर्श वातावरण प्रदान करते हैं, क्योंकि वे संक्षिप्तता, तात्कालिकता और दृश्य आकर्षण पर बल देते हैं। डिजिटल तकनीकों ने विशेष रूप से एपिग्राम के मूल अर्थ "शिलालेख" की प्रतीकात्मक वापसी को संभव बनाया है, जहाँ काव्यात्मक पाठ को चित्रों, सुलेख और ग्राफिक डिज़ाइन के साथ एकीकृत किया जाता है। इस भाषिक और दृश्यात्मक संलयन ने एपिग्राम में नए सौंदर्य आयाम जोड़े हैं और उसकी अभिव्यक्तिगत क्षमता को बढ़ाया है।

इसके अतिरिक्त, सोशल मीडिया ने एपिग्रामों को समकालीन राजनीतिक, सामाजिक और मानवीय घटनाओं पर त्वरित साहित्यिक प्रतिक्रियाओं के रूप में कार्य करने में सक्षम बनाया है। एपिग्रामात्मक कविताएँ संक्षिप्त लेकिन शक्तिशाली टिप्पणियों के रूप में उभरी हैं, जो अरब जगत में संकटों, क्रांतियों और सामूहिक संघर्षों पर केंद्रित हैं, और सार्वजनिक भावना को सुलभ और प्रभावशाली रूपों में व्यक्त करती हैं। इस अर्थ में, एपिग्राम सांस्कृतिक और बौद्धिक भागीदारी का माध्यम बन गया है, जो सड़क की नब्ज़ को पकड़ने में सक्षम है, जबकि काव्यात्मक अखंडता को बनाए रखता है।

अध्ययन सोशल मीडिया द्वारा प्रदान की गई अभूतपूर्व पहुँच को भी उजागर करता है, जिसने कवियों और पाठकों के बीच पारंपरिक बाधाओं को तोड़ दिया है। आत्म-प्रकाशन और तात्कालिक प्रसार के माध्यम से, कवि अब मुद्रित संग्रहों के सीमित पाठक वर्ग तक सीमित नहीं हैं। उनकी रचनाएँ व्यापक रूप से प्रसारित होती हैं, भौगोलिक और सांस्कृतिक सीमाओं को पार करती हैं। इस घटना ने शास्त्रीय अरबी कविता की पुनः खोज और पुनः संदर्भीकरण को भी प्रोत्साहित किया है, क्योंकि उपयोगकर्ता अक्सर प्रसिद्ध कवियों के एपिग्रामात्मक अंशों को समकालीन डिजिटल संवेदनशीलताओं के अनुरूप प्रारूपों में साझा करते हैं।

भाषाई और विषयगत दृष्टि से, डिजिटल एपिग्राम उल्लेखनीय विविधता प्रदर्शित करता है। एक आधुनिक, सीधी भाषा उभरी है, जो सरलता और गहराई के बीच संतुलन स्थापित करती है ताकि विविध दर्शकों को संबोधित किया जा सके। इसके अलावा, नए उपविधाएँ—जैसे दार्शनिक एपिग्राम—प्रमुखता प्राप्त कर रही हैं, जो स्वतंत्रता, पहचान, सत्य और अर्थ जैसे अस्तित्वगत प्रश्नों को अत्यधिक संक्षिप्त रूपों में प्रस्तुत करती हैं, जिससे बौद्धिक विमर्श को प्रोत्साहन मिलता है।

इन सकारात्मक विकासों के बावजूद, अध्ययन डिजिटल क्षेत्र में एपिग्रामात्मक कविता के सामने आने वाली चुनौतियों की अनदेखी नहीं करता। प्रमुख समस्या उचित श्रेय का अभाव है, क्योंकि कई एपिग्राम स्पष्ट लेखकीयता के बिना प्रसारित होते हैं, जिससे बौद्धिक संपदा अधिकारों का क्षरण होता है। एक अन्य चिंता यह है कि लोकप्रियता के मानकों—जैसे लाइक और शेयर—की खोज के कारण कलात्मक गहराई में गिरावट आ सकती है, जो सतही सामग्री को प्रोत्साहित कर सकती है। इसके अतिरिक्त, नकारात्मक या उपेक्षापूर्ण दर्शक प्रतिक्रियाएँ रचनात्मक प्रेरणा को कमजोर कर सकती हैं और सतत साहित्यिक उत्पादन को हतोत्साहित कर सकती हैं।

निष्कर्षतः, अध्ययन यह दर्शाता है कि सोशल मीडिया प्लेटफ़ॉर्मों ने न केवल काव्यात्मक एपिग्रामों के प्रसार को बढ़ाया है, बल्कि उनके विषयगत, भाषाई और सौंदर्यात्मक विकास में सक्रिय योगदान भी दिया है। इस विधा की अंतर्निहित संक्षिप्तता को डिजिटल संचार की तर्कशक्ति के साथ संयोजित करके, इन प्लेटफ़ॉर्मों ने एपिग्राम को ज्ञान, आलोचना और चिंतन का एक प्रभावी समकालीन माध्यम बना दिया है। परिणामस्वरूप, एपिग्राम पुनर्जीवित हुआ है, पत्थर पर अंकित मौन शिलालेख से एक गतिशील डिजिटल चमक में परिवर्तित होकर आधुनिक मानवता की चिंताओं और संवेदनशीलताओं के साथ प्रतिध्वनित होता है।

कीवर्ड्स: अरबी साहित्य; काव्यात्मक एपिग्राम; डिजिटल साहित्य; सोशल मीडिया; अरबी कविता।

Yapılandırılmış Özet:

Bu çalışma, sosyal medya platformlarının çağdaş Arap edebiyatında şiirsel epigramların tanıtımı ve gelişimi üzerindeki etkisini derinlemesine analitik bir incelemeye tabi tutmaktadır. Çalışma, dijital dönüşümlerin yalnızca yayın ve alımlama biçimlerini değiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda özellikle kısalık, yoğunluk ve anlamsal yoğunluk üzerine kurulu edebî türlerin yapı, işlev ve estetiklerini de köklü biçimde dönüştürdüğü öncülüne dayanmaktadır. Araştırma, modern dijital platformların epigram geleneğini yeniden

canlandırarak onu sınırlı seçkin dolaşımdan kurtardığını ve hızlı, medya odaklı çağın taleplerine uyarlarken özündeki sanatsal özü koruduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Metodolojik olarak çalışma, tarihsel ve karşılaştırmalı perspektiflerle desteklenen betimleyici-analitik bir yaklaşım benimsemektedir. Teorik bir giriş çerçevesi, üç ana bölüm ve bulguların sentezinden oluşmaktadır. Araştırma, epigramın taş yazıtları ve mezar kitabeleriyle ilişkili olduğu Antik Yunan uygarlığındaki en erken tezahürlerinden, sosyal ağlarda paylaşılan tweetler, kısa gönderiler ve görsel olarak tasarlanmış metin parçaları biçimindeki çağdaş dijital varlığına kadar tarihsel seyrini izlemektedir.

Birinci bölüm, epigram kavramını ve tarihsel kökenlerini ele almakta; "epigram" teriminin Yunanca "epigramma"dan türediğini, başlangıçta taş üzerine kazınmış anıtsal metinlerle, özellikle mezar kitabeleriyle ilişkili olduğunu belirtmektedir. Zamanla epigram işlevsel kökenlerinin ötesine geçerek aşırı kısalık, anlamsal yoğunluk ve çoğu kez sürpriz veya düşünce uyandıran bir sonla karakterize bağımsız bir edebî tür haline gelmiştir. Çalışma, terimin Arap edebiyat eleştirisine modern Batı'dan ithal edilmiş olmasına rağmen, epigramın sanatsal özünün Arap edebiyat geleneğinde köklü bir şekilde bulunduğunu ileri sürmektedir. Klasik Arap edebiyatı, şiirsel fragmanlar, özlü beyitler ve "tavkî'ât" (mektup imzaları) gibi kısalık, bilgelik ve retorik hassasiyetle örülü biçimlerle doludur. Bu nedenle epigramatik ruh, Arap estetik geleneğiyle doğal bir uyum içindedir. Nitekim Tâhâ Husayn gibi modern Arap eleştirmenleri, türün insan deneyimini yoğun ve güçlü şiirsel ifadelerle damıtma kapasitesini vurgulamışlardır.

İkinci bölüm, epigramların estetik ve üslup özelliklerine odaklanmaktadır. Türün yapısal omurgasını paradoks ve karşıtlık oluşturur. Epigramlar sıklıkla zıt anlamları veya imgeleri yan yana getirerek zihinsel gerilim yaratır ve düşünmeye sevk eder. Aynı derecede temel olan dilsel ekonomide, en az sözcük birimleri en yüksek anlamsal değerle yüklenir; bu da epigramı çağdaş yaşamın hızına özellikle uygun bir edebî form haline getirir. Çalışma ayrıca epigramatik şiirde ironi ve hicvin öne çıkan sanatsal araçlar olduğunu, şairlerin toplumsal ve siyasal gerçekleri keskinlik ve incelikle eleştirmelerine olanak tanıdığını vurgular. Epigramlar ayrıca tematik birliktelikle tanımlanır; her metin tek bir fikir veya sezgi etrafında döner ve okuyucunun algısını yeniden yönlendiren bir estetik şok veya aydınlanma anıyla sonlanır.

Üçüncü bölüm, Facebook, X (eski Twitter) ve Instagram gibi sosyal medya platformlarının epigramatik şiirin yeniden doğuşunu ve dönüşümünü nasıl teşvik ettiğini analiz etmektedir. Çalışma, bu platformların kısalık, anındalık ve görsel çekicilik vurguları nedeniyle epigramlar için ideal bir ortam oluşturduğunu ileri sürmektedir. Dijital teknolojiler, şiirsel metnin görseller, hat sanatı ve grafik tasarımla bütünleşmesi yoluyla epigramın "yazıt" anlamına sembolik bir dönüşünü sağlamıştır. Bu sözsel ve görsel unsurların birleşimi, epigramın estetik boyutlarını genişletmiş ve ifade gücünü artırmıştır.

Ayrıca sosyal medya, epigramların güncel siyasal, toplumsal ve insani olaylara hızlı edebî tepkiler olarak işlev görmesini mümkün kılmıştır. Epigramatik şiirler, Arap dünyasındaki krizler, devrimler ve kolektif mücadelelere dair özlü ama güçlü yorumlar olarak ortaya çıkmış, kamusal duyguları erişilebilir ve etkili biçimlerde dile getirmiştir. Bu anlamda epigram, kültürel ve entelektüel katılımın bir aracı haline gelmiş, sokak nabzını yakalarken şiirsel bütünlüğünü korumuştur.

Çalışma ayrıca sosyal medyanın sağladığı benzeri görülmemiş erişimi vurgulamaktadır. Geleneksel basılı koleksiyonların sınırlı okur kitlesi yerine, şairler artık eserlerini kendi kendine yayımlayarak anında geniş ve çeşitlenmiş kitlelere ulaştırabilmektedir. Bu olgu, klasik Arap şiirinin yeniden keşfini ve yeniden bağlamlaştırılmasını da teşvik etmiştir; kullanıcılar sıklıkla ünlü şairlerden epigramatik alıntıları çağdaş dijital duyarlılıklara uyarlanmış biçimlerde paylaşmaktadır.

Dilsel ve tematik açıdan dijital epigram dikkate değer bir çeşitlilik sergilemektedir. Heterojen kitlelere hitap edebilmek için sadelik ile derinliği dengeleyen modern ve doğrudan bir dil ortaya çıkmıştır. Ayrıca özgürlük, kimlik, hakikat ve anlam gibi varoluşsal soruları yoğun biçimde dile getiren felsefi epigramlar gibi yeni alt türler öne çıkmıştır.

Olumlu gelişmelere rağmen çalışma, dijital ortamlarda epigramatik şiirin karşılaştığı sorunları da göz ardı etmemektedir. Başlıca sorun, birçok epigramın açık bir yazarlık belirtisi olmadan dolaşmasıdır; bu durum fikrî mülkiyet haklarının aşınmasına yol açmaktadır. Bir diğer kaygı, beğeni ve paylaşım gibi popülerlik ölçütlerinin teşvik ettiği yüzeysel içerik nedeniyle sanatsal derinliğin azalması ihtimalidir. Ayrıca olumsuz

veya küçümseyici etkileşimler, yaratıcı motivasyonu zedeleyebilir ve sürdürülebilir edebî üretimi engelleyebilir.

Sonuç olarak çalışma, sosyal medya platformlarının epigramların yalnızca dolaşımını artırmakla kalmayıp, onların tematik, dilsel ve estetik evrimlerine aktif biçimde katkıda bulunduğunu göstermektedir. Türün içsel kısalığını dijital iletişimin mantığıyla uyumlu hale getiren bu platformlar, epigramı bilgelik, eleştiri ve düşünce için etkili bir çağdaş araç haline dönüştürmüştür. Böylece epigram, taş üzerine kazınmış sessiz bir yazıttan modern insanlığın duyarlılıklarına hitap eden dinamik bir dijital parıltıya evrilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap edebiyatı; şiirsel epigram; dijital edebiyat; sosyal medya; Arap şiiri

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

The Impact of Social Mediaon Enhancing and Developing Poetic Epigrams in Arabic Poetry

Introduction

At present, the number of studies conducting an in-depth analysis of the art of the epigram in Arabic literature is quite limited. This very deficiency constitutes the fundamental starting point of our research. Our study aims to fill this gap in the field by focusing on the extent to which social media platforms have accelerated the revival and development of this art form.

The epigram, with its unique texture and distinguishing features, is essentially an independent literary genre that stands on its own. In this study, the epigram will be examined not as a sub-branch, but precisely through this independent identity. The primary objective is to reveal the direct impact of digitalization and social media networks on this literary form using concrete examples. The research will seek answers to questions such as "What is the concept of the epigram?", "How has this art form developed?", "What are the general characteristics of the epigram?", and "What is the impact of social media on the art of the epigram?". The descriptive-analytical method forms the framework of the study. In this context, various examples of epigrams shared on popular social media networks were subjected to a detailed scan. By analyzing the obtained texts, an attempt was made to determine how digital platforms have transformed this traditional art. In the literature review conducted, no independent study was found that specifically addresses the impact of social media on the art of the epigram in general, or on poetic epigrams in particular. However, there are some studies that examine the art of the epigram from a theoretical perspective or approach it practically through the poems of a specific poet. These are as follows:

Dr. ʻAbd Allāh Ramaḍān, "Fann al-Ibīgrām fī al-Shiʻr al-ʻArabī al-Muʻāṣir" (The Art of the Epigram in Contemporary Arabic Poetry): This study examines the aforementioned art in terms of its emergence, orientations, sources of inspiration, characteristics, and types.

Fann al-Ibīgrāmā fī al-Shiʻr al-ʻArabī al-Muʻāṣir: al-Ruʼya wa-al-Tashkīl – Ibīgrāmāt Prof. Dr. ʻAbd al-Bāsiṭ ʻAṭāyā Namūdhajan (The Art of the Epigram in Contemporary Arabic Poetry: "Vision and Formation" — The Example of Prof. Dr. ʻAbd al-Bāsiṭ ʻAṭāyā's Epigrams): This study focuses on the theoretical grounding of this literary genre, which gained widespread popularity in the twentieth century; it draws attention to the European origins of the epigrammatic art, particularly through Japanese haiku poetry; furthermore, it addresses its roots in Arabic literature within the context of the tawqīʻāt tradition. The research also presents an applied analysis based on examples selected from Egyptian poets in order to reveal the fundamental characteristics of the art in question.

Dr. ʻAfāf al-Ḥājj Bābakr ʻAbd al-Raḥmān, "al-Ṣūra al-Shiʻriyya fī Qaṣīdat al-Ibīgrām ʻinda al-Aʻshā" (The Poetic Image in al-Aʻshā's Epigram Poetry): This research, published in the 47th issue of the Journal of Educational Sciences and Human Studies (Majallat al-ʻUlūm al-Tarbawiyya wa-al-Dirāsāt al-Insāniyya) dated June 2025, examines the poetic image in al-Aʻshā's epigrammatic

poetry. The study aimed to identify the sources of this image and analyze its constituent elements by utilizing the rhetorical method.

The Emergence, Development, and Conceptual Framework of the Epigram

The art of the epigram, also known in contemporary Arabic poetry as the "poetic flash" (al-wamḍa al-shi'riyya) or Arabized by critics as unqūsha based on the meaning of "engraving on stone," corresponded to expressions written on tombstones (epitaphs) in Europe as well. However, the term "epigram" has found a more widespread area of use across languages. This is because the semantic ambiguity arising from the word's foreign origin has opened a space of freedom for the term; thus, it has become the specific name for an art form built on the foundations of "small volume" structurally, "intensity and economy of words" semantically, and "breaking the familiar" or "irony" as a third dimension. The term unqūsha, on the other hand, still evokes that narrow meaning at its root—namely, an engraving carved into stone.

The art of the epigram is fundamentally considered one of the well-known literary genres of Greek literature. This art, which exhibited a simple and limited character upon its initial emergence, developed over time and transformed into an independent literary form with its own distinct features and distinguishing characteristics. This process of emergence and development was explicitly addressed and evaluated within its historical context by Dr. Ṭāhā Ḥusayn in his work titled Jannat al-Shawk (The Garden of Thorns). Ṭāhā Ḥusayn explains the development of the epigrammatic art in the aforementioned work with the following statements:

"*This art, like other verbal arts, initially emerged in the form of verse rather than prose. Therefore, from its very first formation in Greek literature, it became a school of poetry and one of its genres. While it possessed a simple and limited structure at first, it gradually developed over time; eventually, in the important cultural centers of the Greek world, primarily Alexandria, following the conquests of Alexander the Great, it reached a position that would dominate—or almost dominate—Greek literature*."

The emergence of the epigrammatic art in Arabic literature can be evaluated from two different perspectives: the first being the art itself, and the second being the familiarity of this term. As a poetic fragment that stands out with qualities such as concentration and conciseness of expression, along with semantic density, the art of the epigram has been known in Arabic poetry since ancient times. For in Arabic literature, poems consisting of a few couplets that tell a story, contain wisdom, or summarize a life experience are frequently encountered. Narrators compiled these and recorded them in their works. Some examples of this genre have been found engraved on walls, rocks, or tombstones. So much so that in the south, center, or north of the Arabian Peninsula, it is almost impossible to find a stone lacking a commemorative inscription carved by professional scribes or commoners such as shepherds and caravaneers. In the inscriptions they wrote, these individuals would mention the names of their gods, supplicating for protection, speak of the sacrifices they offered to them, or record on the tombstones the names, tribes, and the deeds the deceased performed while alive. Sometimes, they would also entrust their laws and customs to these stones (Ḍayf, n.d., p. 2). The entry of the term "epigram" into Arabic literature, however, only occurred in the modern era. Dr. Ṭāhā Ḥusayn pointed out the roots of this art in Arabic literature, such as tawqī'āt (التوقيعات), muqaṭṭa'āt (المقطعات), and short poems in Abbasid poetry. It is quite natural that literary researchers did not classify such texts under the heading of "epigram". For this is a term borrowed from English, and it has no equivalent in Arabic critical terminology.

The Origin and Meaning of the Term

The word "epigram" is derived from the Greek word *epigramma*, and its plural is *epigrammata*. An epigram is a short piece of poetry ranging in length from approximately two to fifteen couplets; it can be written for the purpose of praise, elegy, or to declare a specific matter

(Fāyiz Riyāḍ & Ṣābir, 2007, p. 193). The term consists of a combination of the words "epos" and "graphein" in Ancient Greek, meaning "to write upon something". Initially, this word referred to inscriptions carved on tombstones; in this way, it was used to keep the memory of the deceased alive or to indicate statements written beneath a person's statue (Ismāʻīl, 2000, p. 9). Indeed, other meanings of the word, as stated by Majdī Wahba in his "*Muʻjam Muṣṭalaḥāt al-Adab*" (Dictionary of Literary Terms), are as follows (Wahba, 1983, p. 142):

Biting short poem (al-maqṭūʻ al-lāziʻ): An extremely short piece of poetry that ends with a harsh and sharp satire.

Satirical wisdom (al-ḥikma al-sākhira): A concise, eloquent, and ironic expression.

Witty anecdote (al-mulḥa al-zakiyya): Extremely short poems ending with a clever and subtle witticism.

As an example of this, the following couplets by al-Sarī al-Raffāʼ (d. 350/961) depicting his house can be given:

لي مَنْزِلٌ كَوجَارِ الضَّبِّ أَنْزِلهُ *** ضَنكٌ تَقَارَبَ قُطْرَاهُ فَقَدْ ضَاقا

I have a dwelling like a lizard's burrow that I inhabit; it is narrow, its two sides have drawn so close together that it has become utterly cramped.

أَرَاهُ قَالَبَ جِسْمِي حِينَ أَدْخُلَهُ *** فما أَمدُّ بِهِ رِجْلاً ولا سَاقَا

When I enter it, it appears as though it were a mold of my body; I can stretch neither a foot nor a leg within it.

Dr. Yūsuf Nawfal makes the following assessment regarding this art: "*The epigram manifests as a short text whose expression is highly concentrated and whose meaning is tightly condensed. This text borrows the sudden flash and the moment of illumination from the short story; it accomplishes this primarily by relying on the element of 'irony/paradox,' through the use of words that directly convey meaning and masterfully selected, sharp expressions. So much so that this expression, like a sharp-edged knife, has a profound and striking impact*" (Nawfal, 2004, p. 31).

Dr. ʻAbd Allāh Ramaḍān, on the other hand, defines this genre as follows: "*The epigram is a literary form that can be in verse or prose, distinguished by its concentrated expression, depth of meaning, and the shaping of each fragment around a single idea. This genre can rely on the language of irony and the structure of contrast at both the lexical and semantic levels. It usually concludes with a surprising or striking ending. Although its subjects vary, the most prominent among them are social and political satire. An epigram can exist as an independent structure, or it can be situated within a larger structure of which it forms a part*" (Ramaḍān, 2016, p. 23).

All of these definitions converge on the point that the epigram, whether situated within the framework of poetry or prose, is an independent literary form; that it is characterized by intensity, focused expression, and economy of words; and furthermore, that it relies on the language of paradox and contrast. However, in addition to this common framework, Dr. ʻAbd Allāh Ramaḍān states that the epigram can sometimes exist as an independent unit and sometimes as a constituent element within a broader structure. Yet, in our opinion, this assertion cannot be accepted in an absolute sense. For such an acceptance would require considering a large portion of classical period poetry—especially the Pre-Islamic (Jāhiliyya), early Islamic, Umayyad, and Abbasid periods—as epigrams. However, during these periods, a significant portion of poetry was based on the principle of couplet unity (waḥdat al-bayt); whereas thematic unity (waḥdat al-mawḍūʻ) often did not emerge as a prominent feature. For this reason, in epigrams that might be considered part of a broader structure, it is imperative that the meaning presented by the text be complete and independent. After reading

the text, the reader should not need any other element for the meaning to be completed. Such epigrams must present an integrated structure where brevity forms the body and paradox forms the spirit. Because organic unity—which means that the discourse revolves around a single center, whether its subject is a human being or something else (Bakkār, 1979, p. 37)—is considered one of the most fundamental characteristics of the epigram. Indeed, Dr. Ramaḍān ʻAbd al-Tawwāb expresses this point with the following words: "*Epigrams located within another poetic or prosaic structure possess the nature of an independent fragment with their own unique qualities. Even though they are situated within a broader and more inclusive whole, this situation does not prevent them from having a unique mold, independence, and a special existence*" (Ramaḍān, 2016, p. 267).

The Development of the Epigrammatic Art

Dr. Muḥammad Ḥamdī Ibrāhīm has pointed out the transformation the art of the epigram underwent with the following words: "*In the hands of the poets of the Alexandrian period, the epigram ceased to be merely short couplets engraved on tombstones; it transformed into a descriptive poetry genre with intense expression, shaped around a wide variety of subjects such as love, ghazal, satire (hijā'), and elegy (marthiya)*" (Ibrāhīm, 1985, pp. 7-8).

When the epigram is mentioned in literary criticism, in general terms, it refers to short poems in the genre of eulogy, satire, or wisdom, which stand out with qualities such as concentration in expression, conciseness (ījāz), and semantic density, and which also harbor irony within their structure. Indeed, the English Romantic poet Samuel Taylor Coleridge defined this genre as follows (Wahba, 1983, p. 142):

What is an Epigram? A dwarfish Whole,

Its body brevity, and wit its soul.

Since the concept of "wit" in Coleridge's definition, meaning "nükte" (witticism), is mostly corresponded with "paradox - al-mufāraqa (المفارقة)" in Arabic critical terminology, both meanings were taken into consideration based on conceptual equivalence during translation. Thus, the epigram evolved from being merely an inscription into an independent literary genre with its own unique characteristics (Ismāʻīl, 2000, p. 10).

Epigrammatic poetry gained significant vitality during the golden age of Arabic literature; and from the second half of the 20th century onwards, with the emergence of the free verse (shiʻr al-tafʻīla) movement, it once again achieved remarkable momentum. This transformation took place through the contributions of many poets, most notably Nāzik al-Malā'ika, Badr Shākir al-Sayyāb, Ṣalāḥ ʻAbd al-Ṣabūr, and Aḥmad ʻAbd al-Muʻṭī Ḥijāzī. The generations that followed them also produced works that embraced epigrammatic poetry and enriched this genre; figures such as Adonis, Aḥmad Maṭar, Aḥmad al-Shahāwī, and Kamāl Nash'at consolidated the place of this tradition in contemporary literature with their works centered on epigram poetry (al-Marāghī, 2012, p. 6).

The Structure and Characteristics of Epigrammatic Poetry

The structure of the epigram and its nature, which is based on the principles of brevity and speed, largely coincide with the spirit of the age we live in. In this context, Dr. Ibrāhīm Madkūr points to the newly emerging styles of meticulousness, depth, speed, and economy of words in the structure of our contemporary language, and their relationship with modern human thought, stating the following:

"We live in such an era that one of the most prominent characteristics of this age is the desire to economize on physical and mental effort. Due to the intensity of work and the scarcity of time, everyone wishes to achieve maximum efficiency in the shortest time; to convey what is most useful in the easiest and most direct way. While in the past, science allocated a vast space to lengthy

investigations and voluminous tomes, today it emphasizes the soundness of meaning and structure. Similarly, while literature formerly prided itself on rhymed prose (saj‘), repetition, metonymy, and metaphor, today it places all its weight on simplicity, clarity, fluency, precision, and comprehensibility. This is the spirit of the age, and these are the conditions it necessitates; it is impossible to step outside of them.” (Madkūr, 1957, p. 7/13)

Epigram poets have viewed this genre as a style suitable for addressing a multitude of issues, ranging from the most general social matters to the most subjective topics. For the epigram, with its unique mode of expression, leaves more lasting traces in minds and hearts compared to long-winded works. This effect stems from the conciseness, intensity, unity, and coherence inherent in the epigram's nature, as well as the elements of irony-paradox and surprise that have permeated the spirit of many of its examples.

Social media serves as a reflection of our social, political, and economic life. The epigram, or the poetic image/poetic flash (al-wamḍa al-shi‘riyya), by its very nature, ranks among the literary genres most compatible with these platforms. Indeed, Dr. Ayman Tu‘aylib states that the integration of contemporary poetry into the communication and circulation experience offered by industrial communication software such as Twitter, Facebook, and new digital blogs will pave the way for the emergence of new poetic forms. According to him, the poetic flashes and poetic “tweets” emerging today stand out as the forms that approach poetic lyricism the most closely in the technological and metallic world of communication (Ismā‘īl, 2000, p. 267).

One of the most prominent characteristics of the epigram is its reliance on the language of paradox/irony (al-mufāraqa) and contrast. It can even be said that the art of the epigram is largely built upon paradox and contrast. Because this language draws the reader into the text through the elements of excitement, aesthetic pleasure, and curiosity it harbors; at the same time, it produces a thought-provoking and persuasive effect by juxtaposing contrasting ideas and images. In addition to this, the artistic and psychological impact left by contradictory images on the reader and listener is also one of the fundamental pillars of this genre. Indeed, Dr. Yūsuf Nawfal draws attention to the importance of paradox in the epigrammatic art, characterizing it as “the nervous system of this art” (Nawfal, 2004, p. 32).

Indeed, a poet goes to a wedding to offer congratulations and says in a witty manner: (M. R. Hamod, personal communication, June 23, 2025)

كان عصفوراً بأيدينا فطار

He was a sparrow in our hands, then he flew away;

وثوى في وكره ليل نهار

And retreated to his nest day and night.

كان خِلاً والوفا في بُردتيه

He was a friend; loyalty had permeated his wings.

زوَّجوه.. رحمة الله عليه!

They married him off… May Allah have mercy upon him!

Irony (al-Mufāraqa): “It is a rhetorical mold that expresses the intended meaning by using words that carry its opposite. Irony, although milder than mockery (huz’) and derision (sukhriyya), has a stronger impact due to its indirect style. For this reason, its comprehension requires intelligence and a subtle intuition (ḥiss murhaf). Irony is mostly characterized by the use of expressions of praise with the intention to satirize; the reverse is seen less frequently. Because the tone of voice betrays

the intention, it is easier to grasp irony in verbal expression compared to written expression." (Mawsūʻat al-muṣṭalaḥ al-naqdī, n.d., p. 4/258) In some definitions, it is expressed as follows: "It is a literary work, event, or behavior that possesses other meanings. Generally, these secondary meanings or dimensions are the opposite of the primary (apparent) meanings and dimensions. Furthermore, irony usually contains a humorous tone or a bitter smile (laughing as if crying)." (Thornley & Roberts, 1990, p. 295)

One of the most prominent qualities of the epigram is the prevalence of the spirit of mockery (sukhriyya) and derision (tahakkum). These features are among the fundamental qualities that distinguish the art of the epigram from others and are closely associated with it. Some consider satire as the "highest form of humor"; because it largely requires intelligence, subtlety (khafā'), and cunning (makr). For this reason, philosophers and men of letters have used it as a tool to express their views with refined sensitivity regarding widespread superstitions or the sects and movements they oppose and mock. Politicians have also resorted to it for the purpose of making fun (tanaddur) of their rivals and the ideas or principles they represent. In this case, it resembles pure sarcasm that can sometimes be hurtful." (al-Hawwāl, 1982, p. 17).

Other characteristics of the epigram include the following: "Astonishment (Idhāsh) and Surprise", "Wisdom and Contemplation", "Prevalence of Intertextuality (Tanāṣṣ)", "Semantic Density (Kathāfa)", and "Thematic Unity (Waḥda Mawḍūʻiyya)". The fact that all these characteristics can be clearly observed in social media environments demonstrates that these platforms constitute a highly suitable ground for the epigram—whether in poetic or prose form. This study, however, focuses specifically on the poetic epigram. As an example of this situation, the following lines shared on a Facebook page can be cited: (facebook.com, 2025b)

ولقد نويتُ الحُبَّ حينَ رَأيتُه *** ولكلِّ قَلبٍ في المحبةِ ما نوى

The moment I saw him/her, I intended to love; For every heart has an intention in love.

أهواهُ عندَ القُربِ أو فى بُعدِهِ *** ما ضَلَّ قلبى فى هواهُ وما غوى

I love him/her whether near or far; My heart has neither strayed in its love nor erred.

In these two couplets, brevity, density, and thematic unity, which are among the fundamental characteristics of the epigrammatic art, are prominently felt in the lines. It is noteworthy that in the first line, the poet establishes an intertextual relationship (tanāṣṣ) and makes an allusion (iqtibās) to the Hadith, "إنما الأعمال بالنيات، وإنما لكل امرئ ما نوى.." meaning "Deeds are but by intentions, and every person will have only what they intended" (al-Bukhārī, 1993, p. 1/3). In the second line, there is intertextuality (tanāṣṣ) with the expression ﴿ما ضل صاحبكم وما غوى﴾ found in verse 2 of Surah al-Najm, meaning "Your companion has not strayed, nor has he erred."

The Impact of Social Media on the Poetic Epigram

In the age of technology, social media has become a highly conducive medium for the dissemination of the epigram. This is because this genre possesses the characteristic of presenting a concise and dense narrative within a limited volume. This situation makes the epigram particularly suitable for short-text-based platforms. Some of the social media environments based on short and striking expressions are the following:

The "X" platform (formerly Twitter): Epigrams are shared here as short messages (tweets); this allows them to spread rapidly and reach wide audiences. This medium, which has become one of the most widely used social media platforms in the world today, only launched its Arabic language support/interface as of March 2012.

Instagram: Epigrams are published in the form of pictures or drawings accompanied by poetic texts, which strengthens their visual impact.

Facebook: Epigrams are shared on this platform sometimes in discussion groups, and sometimes on personal “profiles” or “timelines”; thus, readers are provided with the opportunity to comment on the text, evaluate it from different perspectives, and interpret it.

Return to the Semantic Origin of the Epigram

In the period it first emerged, the art of the epigram existed in the form of expressions engraved on tombstones; it was used either to keep the memory of a deceased person alive or as short texts inscribed beneath a person's statue. However, in the process of its historical development, it distanced itself from this original meaning and transformed into an independent literary genre with its own unique characteristics. Today, social media environments and the advanced technological opportunities used in these platforms offer the possibility to partially reproduce the initial context in which the epigram was born. Indeed, a poet can write one or two lines—or even a few couplets—on any visual and present the text together with the visual. Nevertheless, this situation cannot be considered a return to the origin of the epigram in the absolute sense. Because the purpose is no longer to record the memory of a deceased person, but to express the poet's feelings and thoughts through a short, dense, and often witty piece of poetry. In this context, the following example can be cited: (‘Ilm al-ghazal, 2019)

أأعودُ منتصِرًا بكل معاركي *** وأمام عَيْنيها البريئة أُهْزَمُ!؟

Am I to return victorious from all my battles, only to be defeated before her innocent eyes!?

لي ألف بيتٍ بالفصيح أجدْتُها *** لكنني في حبها أتلعثمُ

I have a thousand couplets in eloquent speech that I have mastered; Yet in my love for her, I stutter.

By writing these two couplets on an earthenware mug, the poet has expressed his astonishment at his inability to articulate the feelings he carries in his heart before his beloved, despite being a brave, eloquent, and impressive speaker in various stages of his life. In this example, irony and contrast, which are among the fundamental characteristics of the epigram, are clearly observed. For a distinct contrast is established between the poet's brave and powerful state on the battlefields and his silent and helpless situation in the presence of his beloved.

Keeping Up with Current Events

Today, social media has become a medium where users express the feelings and thoughts they carry within their inner worlds. Through these platforms, people voice their opinions about developments occurring in their social environment or on a global scale; they share their thoughts on various social, political, religious, and similar issues according to their interests. Indeed, following the collapse of the Bashar al-Assad regime in Syria, Dr. Musab Hamod (@HamodMusab) penned a satire-laden epigram titled “Apology to Bashar,” reacting to this development with an ironic style: (Hamod, 2025, p. 100) (M. Hamod, 2025)

مَعذِرةً بشّارُ أنْ قتلتَنا

We apologize, Bashar, for you killing us;

والشكرُ مَوصولٌ بأنْ كبَستَنا

And our endless thanks for crushing us!

حبَستَنا من أجلِنا.. شرَّدتَنا

You imprisoned us for our own good... You exiled us

في الأرضِ حتى نستلِذَّ موتَنا

Across the earth, just so we could savor our death!

قعدتَ كالجاثوم فوقَ صدرنا

You sat upon our chests like a nightmare,

تكرُّمًا لِكَي نذُوقَ صوتَنا

Bestowing a favor so we might taste our own cries!

معذرةً إذ تقصفُ البرميلَ أنّا

Forgive us when you rain down barrel bombs, for we

قد وضَعْنا في الطريقِ بيتَنا

Had placed our house right in their path!

Following the collapse of the oppressive and cruel regime in Syria, some of its supporters began to present Bashar as a "victim." In response to this rhetoric, the poet resorts to an extremely harsh and biting irony. For in the poem, a so-called apology is made to Bashar, who killed the Syrian people, arrested revolutionaries and threw them into presses to crush their bones alive, and exiled thousands to the four corners of the world. The epigram reaches the sharpest point of its mockery in the final line: The poet apologizes for having "placed" his house in the path of the barrel bombs during the bombardment. Thus, the shifting of blame from the perpetrator to the victim is exposed through a tragicomic reversal. This is an example of dark humor rising from within the pain, which can be described as "laughing at one's own misery."

In this epigram, conciseness (*ījāz*) and the sharp satirical style, which are the fundamental characteristics of the genre, are prominently visible. The economy of expression, striking contrast, and sarcastic tone make it possible to evaluate the text within the characteristic structure of the epigram. On the other hand, social media has provided this text with a wide sphere of dissemination; the fact that it was published at a time when the regime's collapse in Syria was the hottest topic on the agenda allowed the poem to attract attention in a short time and reach wide audiences.

There is no other issue that occupies the Arab and Islamic public opinion, and indeed the entire world, more than the Palestinian cause. Indeed, the following lines belonging to an individual named Luqmān al-Maḥshabī were featured on the "التدقيق اللغوي" (Linguistic Proofreading) page on Facebook: (al-Tadqīq al-Lughawī, 2020)

أفيقوا أيها العربُ *** سِراعـــاً بيتُكم خربُ

Awake, O Arabs, swiftly! Your home is in ruins,

وبيتُ اللهِ مقدسُنا *** بأيدي الكفرِ مُغتصَبُ

And our sacred House of God is usurped by the hands of disbelief!

وأعراضٌ لنا هُتِكت *** بظلِّ المجد...يا غضبُ

Our honor has been violated in the shadow of glory... Oh, what wrath!

ملكنا المجدَ من زمنٍ *** وكانت تحتنا الشهُبُ

Once we possessed glory, and even the stars were beneath us,

وصرنا اليومَ في محَنٍ *** يطيحُ بمجدِنا السَّلَبُ

Yet today we are in such tribulations that plunder topples our glory.

أُناشدُكم بملءِ فمي *** أفيقوا أيها العربُ

I implore you at the top of my voice: Awake, O Arabs!

لقمان المحبشي

Luqmān al-Maḥshabī

In this epigram, the poet calls upon the sons of the Arab world to rise and awaken in the face of their primary and fundamental cause, the Palestinian issue, and the occupation of Jerusalem and the Al-Aqsa Mosque. In the text, a striking contrast is established between the time when Muslims once ruled, held glory in their hands, and surpassed even the stars in greatness; and the current era where their lands are usurped, their honor is violated, their homelands are ruined, and even the last remaining means in their hands are taken away. The poet concludes his epigram by repeating the call for help he voiced at the beginning: "Awake, O Arabs!" This repetition not only ensures the structural unity of the text but also strengthens the sense of urgency carried by the poem.

The Spread of the Epigram Through Social Media

It would not be an exaggeration to say, "If a poet does not have a page or account on social media platforms in all their variety and diversity, it means they have condemned themselves to extinction and oblivion, and their poems will remain trapped in their *dīwān*s that hardly anyone will read." Furthermore, today, one of the most fundamental steps a person takes to decide whether or not to purchase a poet's *dīwān* when they want to read it is to browse and glance through the poet's social media accounts.

Social media tools such as Twitter, Instagram, and Facebook have provided broad platforms for the individual publication of epigrams; this has contributed to their dissemination among a wider audience. Because followers can access epigrams easily and rapidly, this situation encourages the reading and sharing of the texts. These same platforms also allow for direct interaction between the poet and the audience, thereby helping the epigram to be better understood and its literary taste to be better appreciated. Social media mediums do not merely settle for publishing modern epigrams; on the contrary, users of these sites from time to time also publish selections from the poems of ancient poets who lived throughout the literary eras, starting from the Pre-Islamic (*Jāhiliyya*) Period up to the present day.

In this context, in a post, it is narrated that when Qays b. al-Mulawwaḥ (Majnūn Laylā) returned from a journey, he saw Laylā's hands dyed with henna. Since it is customary in Arab tradition for a woman to dye her fingertips red during marriage, Qays is overcome with deep sorrow upon seeing this sight. However, to alleviate the impact of the shock he experienced, he imagines a hypothetical situation and constructs an imaginary dialogue between himself and Laylā. He then recites the following couplets: (Qays b. al-Mulawwaḥ, 2025)

ولمَّا تلاقينا على سفحِ رامةٍ *** وجدتُ بنان العامريّة أحمرا

When we met at the foothills of Rāma, I found the fingertips of al-ʻĀmiriyya [Laylā] dyed red.

فقلتُ خضبتِ الكفَّ بعد فراقنا؟ *** قالت معاذَ الله؛ ذلك ما جرى

I said, "Did you dye your hands with henna after our separation?" She replied, "God forbid; that is not what happened.

ولكنني لما وجدتكَ راحلاً *** بكيتُ دمًا حتّى بللتُ به الثرى

But when I saw you departing, I wept tears of blood until I moistened the earth with them.

مسحتُ بأطرافِ البنانِ مدامعي *** فصارَ خضاباً في اليدينِ كما ترى؟!

I wiped my tears with the tips of my fingers, and it turned into the dye on my hands, as you see!"

The irony (*al-mufāraqa*) here is that when Qays reproachfully accuses Laylā, thinking she had abandoned him, married another, and dyed her fingers with henna, Laylā gives an unexpected answer. She says that this redness seen on her fingertips is not wedding henna, but on the contrary, it is the trace of the bloody tears she shed over his departure. According to her, this is not an adornment as assumed; it is the trace left by bloody tears shed with the pain of separation.

The epigrams of Aḥmad Maṭar, who is considered the pioneer of this genre in the modern era, are still periodically reshared on social media platforms and reach wide audiences. Indeed, the following lines of Aḥmad Maṭar were featured on a Facebook page titled "*Balāghat al-'Arab fī al-Shi'r wa-al-Adab*": (Maṭar, 2024, see also: Maṭar, 2006, p. 238)

اثنان لا سواكما، والأرض ملك لكما

There were only the two of you, and the earth belonged to you both.

لو سار كل منكما بخطوه الطويل

If each of you had walked with long strides,

لما التقت خطاكما إلا خلال جيل.

Your paths would not have crossed except after a generation.

فكيف ضاقت بكما فكنتما القاتل والقتيل؟

So how did it become so narrow for you both that you became the killer and the killed?

قابيل.. يا قابيل

Qābīl [Cain]... O Qābīl!

لو لم يجئْ ذكركما في محكم التنزيل

Had your mention not come in the definitive Revelation [the Qur'an],

لقلت: مستحيل!

I would have said: Impossible!

من زرع الفتنة ما بينكما..

Who sowed the seeds of discord between you..

ولم تكن في الأرض إسرائيل

When Israel was not yet on earth!!?

Accordingly, Israel is depicted as the source of the world's evils. In fact, despite it being a usurping entity that emerged in what can be considered a recent era, Aḥmad Maṭar tries to seek a role for it even in the first murder. Even if it did not actually have such a role in reality, it is presented as an entity that could be deemed worthy of it, as implied by the poet. However, the poet uses the Qur'anic narrative in harmony with the context and narrative structure; so much so that no

contrivance is felt in the text. The poet means to say, "If this event had not been mentioned in the definitive verses of the Qur'an, I would have said that the cause of the dispute between Qābīl and Hābīl was Israel; but the divine text has definitely clarified this issue."

On the other hand, a noteworthy point is this: Reading poetry in social media environments—especially poems in the epigram genre—is not limited only to poetry readers. On the contrary, these platforms can also attract the attention of individuals who do not have a direct interest in poetry. Thus, sometimes a person turns to the poetry of a poet they were not accustomed to reading before; and this situation significantly contributes both to a contemporary poet gaining fame and to the renewed expansion of the fame of a poet who lived in past eras.

The Contribution of Social Media to the Development of the Epigram

Social media has contributed to the strengthening and development of the poetic epigram in various ways. These contributions can be addressed under several headings:

Diversity of Subject and Form

The epigram can address a wide diversity of subjects, ranging from social and political issues to personal experiences and human-specific emotions. Furthermore, poetic epigrams can also be penned in the form of classical metered poetry (*shi'r 'amūdī*), free verse-based *taf'īla* poetry, or prose poetry.

The following couplets were featured on a page titled "*Rawā'i' al-Adab al-'Arabī*": (Rawā'i' al-Adab al-'Arabī, 2025)

طال اشتياقي ولا خلّ يؤانسني *** ولا الزمانُ بما نهوى يوافيني

My longing has prolonged, and there is no friend to console me; Nor does time bring me what my heart desires.

قالوا جُنِنت بمن تهوى فقُلتُ لهُم *** ما لذَّةُ العيشِ إلّا للمجانينِ

They said, "Have you gone mad because of the one you love?" So I said to them: "There is no pleasure in life except for the mad."

This epigram belongs to the Andalusian Abū Madyan al-Tilimsānī (d. 594/1198) and carries the structure of classical poetry in terms of meter and rhyme. Here, while voicing the pain he feels from loneliness, the poet expresses the deep longing he harbors for his beloved. Surprised by his condition, people ask him, "Have you gone mad because of the one you love?" It is at this point that the *mufāraqa* (paradox) and irony dimension of the epigram emerges. The poet does not reject this accusation; on the contrary, he accepts it and even goes a step further, completing his words in an ironic manner by stating that the true pleasure of life is destined only for the "mad."

One of the examples presented in the form of prose poetry is as follows: (Ismā'īl, 2000, p. 90)

ما أروع النخلة!

How magnificent is the palm tree!

تمد جذعها إلى السماء

It extends its trunk towards the sky.

تعيش واقفة

It lives standing,

تموت واقفة

It dies standing.

وفي بني آدم من يؤثر الانبطاح

Yet among humankind, there are those who prefer to grovel;

يعيش زاحفًا

They live crawling,

يموت زاحفًا

They die crawling.

This epigram was penned in the form of a prose poem by ‘Izz al-Dīn Ismā‘īl, bearing the title “Those Who Live Crawling.” The text is built upon a striking contrast between two opposing images. The first glorifies the palm tree: although it is a plant, by its very nature, it lives standing tall and dies standing tall. The second presents a derogatory depiction of some human beings who prefer to grovel; because they choose to live crawling and die in the same condition. This contrast reveals the ironic and critical impact that forms the foundation of the epigram.

In the social media environment, poets generally use a modern and direct language suitable for the nature of these platforms. In this context, Dr. Ṭāhā Ḥusayn says the following about the epigram: “The epigram is a short genre of poetry and is distinguished by the great care taken in the selection of its words. So much so that the language used is above ordinary and vulgar expressions; yet it does not reach the level of the heavy and extremely robust style that master poets specifically aim for in great odes (*qaṣīdas*). Rather, it stands somewhere between the two: it is simple enough to be easily understood by everyone, but not so vulgar as to lose the interest of elite readers; yet it is not so high and heavy that only the elite cultured people can understand it. Because these people are familiar with the language of great poets.” (Ibrāhīm, 1985, p. 13)

This situation is a clear indication that the language of the epigram must appeal to a broad readership whose cultural levels and levels of comprehending and internalizing poetic language differ from one another. This situation finds a significant equivalent in the social media environment. Because social media is a platform that can be easily accessed by all people with different cultures and inclinations.

A member of the Facebook page titled “*Nukhbat Shu‘arā’ al-Yaman*” (Elite Poets of Yemen) published the following words of Imām al-Shāfi‘ī:

إذا خطب الغنى بنات قومى *** رقصن من المسرة والبشارة

When a rich man proposes to the daughters of my people, they dance with joy and glad tidings.

وإن جاء الفقير ولو تقيا ذهبن الى صلاة الاستخارة

But if a poor man comes—even if he is pious—they immediately turn to the istikhāra prayer.

In response to the poet, someone, in a joking manner and adopting the perspective of those who put money above everything else, said the following in their tongue:

لأن المال يستر كل حى *** ولو أبصرته مثل الخيارة

Because wealth covers every living soul; even if you see him as a cucumber.

قليل المال ليس له بكفء *** فليس يعادل الخشب النشارة

The one with little wealth is not his equal; for sawdust is never equal to timber.

أيعقل أن نسوى بين لحم *** وبين الفول أو صحن البصارة

Is it conceivable that we equate meat with beans or a plate of bişāra?

The mockery and satire in these couplets are evidently clear. Likewise, the impact of social media on the language used does not escape notice; indeed, we see words extremely close to street language (colloquial language) in the text, such as "cucumber, sawdust, a plate of *bişāra*". I am not one of those who classify words as "this is a poetic word, that is not poetic"; because the actual determining factor in this regard is the context, or the composition and syntax.

One of the factors contributing to the development of the epigram in the social media environment is poetry competitions. Because the epigram genre is also included in the poetry competitions organized on these platforms; this situation encourages both creativity and competition among poets. Furthermore, such events significantly contribute to the development of the epigrammatic art by allowing the mutual sharing of ideas and experiences.

The Language Used

In the social media environment, poets generally use a modern and direct language suitable for the nature of these platforms. In this context, Dr. Ṭāhā Ḥusayn says the following about the epigram: "*The epigram is a short genre of poetry and is distinguished by the great care taken in the selection of its words. So much so that the language used is above ordinary and vulgar expressions; yet it does not reach the level of the heavy and extremely robust style that master poets specifically aim for in great odes (qaṣīdas). Rather, it stands somewhere between the two: it is simple enough to be easily understood by everyone, but not so vulgar as to lose the interest of elite readers; yet it is not so high and heavy that only the elite cultured people can understand it. Because these people are familiar with the language of great poets.*" (Ibrāhīm, 1985, p. 13)

This situation is a clear indication that the language of the epigram must appeal to a broad readership whose cultural levels and levels of comprehending and internalizing poetic language differ from one another. This situation finds a significant equivalent in the social media environment. Because social media is a platform that can be easily accessed by all people with different cultures and inclinations.

A member of the Facebook page titled "*Nukhbat Shu'arā' al-Yaman*" (Elite Poets of Yemen) published the following words of Imām al-Shāfi'ī:

إذا خطب الغنى بنات قومى *** رقصن من المسرة والبشارة

When a rich man proposes to the daughters of my people, they dance with joy and glad tidings.

وإن جاء الفقير ولو تقيا ذهبن الى صلاة الاستخارة

But if a poor man comes—even if he is pious—they immediately turn to the istikhāra prayer.

In response to the poet, someone, in a joking manner and adopting the perspective of those who put money above everything else, said the following in their tongue:

لأن المال يستر كل حى *** ولو أبصرته مثل الخيارة

Because wealth covers every living soul; even if you see him as a cucumber.

قليل المال ليس له بكفء *** فليس يعادل الخشب النشارة

The one with little wealth is not his equal; for sawdust is never equal to timber.

أيعقل أن نسوى بين لحم *** وبين الفول أو صحن البصارة

Is it conceivable that we equate meat with beans or a plate of bişāra?

The mockery and satire in these couplets are evidently clear. Likewise, the impact of social media on the language used does not escape notice; indeed, we see words extremely close to street language (colloquial language) in the text, such as "cucumber, sawdust, a plate of *bişāra*". I am not one of those who classify words as "this is a poetic word, that is not poetic"; because the actual determining factor in this regard is the context, or the composition and syntax.

One of the factors contributing to the development of the epigram in the social media environment is poetry competitions. Because the epigram genre is also included in the poetry competitions organized on these platforms; this situation encourages both creativity and competition among poets. Furthermore, such events significantly contribute to the development of the epigrammatic art by allowing the mutual sharing of ideas and experiences.

The Epigram's Provision of Advice in a Sarcastic Tone via Social Media

Indeed, we see that some Facebook pages dedicate their content solely to literature and poetry. On a page named "جمال الخيول" (*Jamāl al-Khuyūl*) on Facebook, we read the following poem by the poet Muḥammad Ayman al-'Azīz, who wishes to advise smokers in a sarcastic style, speaking directly in the voice of the cigarette itself: (Jamāl al-Khuyūl, 2025)

تحبوني وأقتلكم *** وأشبعكم بقطراني

You love me, yet I kill you and satiate you with my tar;

وأخضر في مجالسكم *** فأملؤها بدخاني

I appear in your gatherings and fill them with my smoke.

وكم ذا عزة في الناس *** أخضعه لسلطاني

How many people of pride are there among men, whom I subjugate to my rule;

وكم ذا فتىً يومًا *** تراه اعتاد أيامي

And how many a youth there is, whom one day you see accustomed to my days.

لينسى الأكل أحيانًا *** ولست تراه ينساني

So much so that he sometimes forgets to eat, yet you never see him forget me;

وبالشفتين يحضنني *** فأصبغها بألواني

He embraces me with his lips, and I dye them with my colors.

أضيع ماله حرقًا وأنقص عمره الفاني

I waste his wealth by burning it, and I diminish his mortal life.

Later, it was seen that a user took these couplets and transformed them into a poster (visual design) featuring an image of a cigarette burning a group of people of different ages and genders with its fire.

Challenges Faced by the Art of the Epigram on Social Media

Some of the challenges this art faces on social media are as follows:

Lack of citation and carelessness in attributing couplets to their authors: The person sharing sometimes posts couplets belonging to a poet but does not write the poet's name. Sometimes, they

merely content themselves with stating the phrase “belongs to its sayer” (anonymous). This situation negatively affects the tradition of “narration” (*riwāya* — oral transmission and attribution), which is one of the most important characteristics distinguishing the Arabs from other nations. For example, the following lines were featured on the www.Alshary page on Facebook: (www.Alshary, 2025)

اترك قليلاً جُموعَ الناسِ كلَّهُمُ *** وقفْ ببابِ الذي سَوَّى لكَ القدَرا

Leave the entire crowd of people for a while,

And stand at the door of the One who ordained your fate.

قد يعجَزُ الناسُ أن يُؤتوكَ أصغرَها *** واللهُ يُؤتيكَ ما تدعو ولو كبُرا

People may be unable to give you even the smallest of things,

While Allah grants you what you pray for, no matter how great.

فالجنُّ والإنسُ والأيّامُ شاهدةٌ *** إذا قضى اللهُ أمراً غائباً حضَرا

Jinn, humans, and days bear witness that,

When Allah decrees an unseen matter, it instantly comes to pass.

كم أنفذَ اللهُ أقواماً فدهشَهُم قالوا مُحالٌ ولكنْ ربَّنا جبَرا

How many a people Allah has delivered, leaving them in astonishment;

They said, “It is impossible,” yet our Lord mended [their brokenness].

At the end of this epigram, the note “belongs to its sayer – لقائله” (*liqā'ilihi*) was added; the same couplets were also published on the “X” platform, and again, no source was provided.

Conclusion

Arabic literature has recognized the epigram as a genre; its roots can be found in *tawqī‘āt* (brief official decrees/endorsements), short pieces, Pre-Islamic (*Jāhiliyya*) poetry, and the short poems present in subsequent literary eras. However, the term “epigram” only began to be used in the modern era.

Critics translated the epigram into Arabic as “*unqūsha*”; however, the word “epigram” was preferred in this study. Because this term has a more widespread usage and, over time, has become the specific name of a literary genre based on the principle of small volume, semantic density, and economy of expression. In contrast, the word “*unqūsha*” still evokes, in its narrow sense, an inscription engraved on stone.

Social media influences the art of the epigram; it can even partially return it to its initial meaning, that is, the form of a text written on stone or beneath a person's statue. Social media offers a fertile ground for the epigram; because thanks to its rapid spread and widespread use, it can keep pace with current events. Social media has contributed to both the dissemination and the development of the epigram; this development has become particularly prominent in terms of subject diversity and the language used.

Through social media, the epigram addresses social and political issues with a humorous and satirical style, while simultaneously offering advice. The epigram can present certain subjects—for instance, philosophical poetry—in a simple and understandable style.

Epigrams spread via social media also face certain challenges; among these are the lack of citation for the lines, their attribution to the wrong individuals, superficiality of content, and the negative impact of comments:

Superficiality of content: The focus on spreading rapidly (going viral) and the desire to gain the highest number of followers or likes sometimes lead to the presentation of superficial content lacking depth.

The negative impact of comments: Negative comments can damage the poet's productivity and cause their self-confidence to be shattered.

In order to overcome these handicaps, it is of great importance to build a new culture of "digital narration" (*riwāya*) on digital platforms that will protect the attribution of literary texts, and to raise awareness among readers regarding intellectual property. Following this initial step in the literature, future research could independently examine the digitalization process of not only verse works but also prose epigrams. Furthermore, there is a need for new and in-depth studies that will structurally analyze the aesthetic values carried by these modern short texts produced in the digital age in terms of "stylistics" and "rhetoric" (*balāgha*). Alongside this, the door should be opened to interdisciplinary studies that will measure the impact of a specific platform (for example, the visual-text relationship on Instagram alone) on the aesthetic structure of the epigram or the echoes of these short texts in reader psychology. In short, the art of the epigram, engraved on silent tombstones in ancient times, is re-emerging today on the digital screens where millions of people interact, proving to us in its most vivid form that humanity's desire to "say much with few words" will not be lost in any technological revolution.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Arap Şiirinde Şiirsel Epigramların Zenginleşme ve Gelişiminde Sosyal Medyanın Etkisi

Giriş

Arap edebiyatında epigram sanatını derinlemesine inceleyen çalışmaların sayısı günümüzde oldukça sınırlıdır. Araştırmamızın temel çıkış noktası da tam olarak bu eksikliktir. Çalışmamız, sosyal medya platformlarının bu sanatın yeniden canlanmasına ve gelişmesine ne ölçüde ivme kazandırdığına odaklanarak alandaki bu boşluğu doldurmayı hedefliyor.

Epigram, kendine has dokusu ve ayırt edici yanlarıyla aslında kendi ayakları üzerinde duran bağımsız bir edebi türdür. Bu çalışmada epigramı alt bir dal olarak değil, tam da bu bağımsız kimliğiyle masaya yatırılacaktır. Temel gaye ise dijitalleşmenin ve sosyal medya ağlarının bu edebi forma yaptığı doğrudan etkiyi somut örneklerle gözler önüne sermektir.

Araştırmada "Epigram kavramı nedir?", "Bu sanat türü nasıl bir gelişim göstermiştir?", "Epigramın genel özellikleri nelerdir?" Sosyal medyanın epigram sanatı üzerindeki etkisi nedir?" gibi sorulara cevap aranacaktır.

Çalışmanın iskeletini betimsel-analitik yöntem oluşturmaktadır. Bu çerçevede, popüler sosyal medya ağlarında paylaşılan çeşitli epigram örneklerini detaylı bir taramadan geçirdik. Elde ettiğimiz metinleri analiz ederek dijital platformların bu geleneksel sanatı nasıl dönüştürdüğünü tespit etmeye çalıştık.

Yapılan literatür taramasında, sosyal medyanın genel olarak epigram sanatı, özelde ise manzum epigramlar üzerindeki etkisini müstakil olarak ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, epigram sanatını teorik açıdan inceleyen veya belirli bir şairin şiirleri üzerinden uygulamalı olarak ele alan bazı çalışmalar mevcuttur. Bunlar şunlardır:

Dr. Abdullâh Ramadân, "Fennu'l-Ebigram fi'ş-Şi'ri'l-'Arabiyyi'l-Mu'âsır" (Çağdaş Arap Şiirinde Epigram Sanatı): Bu çalışma söz konusu sanatı; doğuşu, yönelimleri, beslendiği kaynaklar, özellikleri ve türleri bakımından incelemektedir.

Fenü'l-Ebîgrâmâ fî'ş-Şi'ri'l-'Arabiyyi'l-Mu'âsır: er-Ru'ye ve't-Teşkîl – Ebîgrâmât Prof. Dr. 'Abdülbâsit 'Atâyâ Nemûzecen (Çağdaş Arap Şiirinde Epigram Sanatı: "Görüş ve Biçimleniş" — Prof. Dr. Abdülbâsit Atâyâ'nın Epigramları Örneği) Bu çalışma, yirminci yüzyılda yaygınlık kazanan bu edebî türün kuramsal temellendirilmesine odaklanmakta; epigram sanatının Avrupa kökenine, özellikle Japon haiku şiiri üzerinden dikkat çekmekte; bunun yanı sıra Arap edebiyatındaki köklerini, tevki'ât geleneği bağlamında ele almaktadır. Araştırma ayrıca, söz konusu sanatın temel özelliklerini ortaya koymak amacıyla Mısırlı şairlerden seçilen örnekler üzerinden uygulamalı bir inceleme sunmaktadır.

Dr. 'Afâf el-Hâc Bâbekr 'Abdurrahmân, "es-Sûretu'ş-Şi'riyye fî Kasîdeti'l-Ebigram 'inde'l-A'şâ" (el-A'şâ'nın Epigram Şiirinde Şiirsel İmge): Mecelletu'l-'Ulûmi't-Terbeviyye ve'd-Dirâsâti'l-

İnsâniyye (Eğitim Bilimleri ve Beşeri Araştırmalar Dergisi) Haziran 2025 tarihli 47. sayıda yayımlanan bu araştırmada, El-A'şâ'nın epigram şiirindeki şiirsel imge ele alınmıştır. Çalışma, belagat yönteminden yararlanarak bu imgenin kaynaklarını belirlemeyi ve onu oluşturan unsurları analiz etmeyi hedeflemiştir.

Epigramın Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Kavramsal Çerçevesi

Çağdaş Arap şiirinde "şiirsel parıltı" (el-vemda eş-şi'riyye) veya eleştirmenlerin "taş üzerine nakşetmek" anlamından hareketle Arapçalaştırdıkları şekliyle "unkûşe" olarak da bilinen epigram sanatı; Avrupa'da da mezar taşları (kitabeler) üzerine yazılan ibarelere tekabül etmekteydi. Bununla birlikte, "Epigram" lafzı dillerde daha yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Zira kelimenin yabancı kökenli oluşundan kaynaklanan o anlamsal muğlaklık, terime bir özgürlük alanı açmış; böylece biçimsel olarak "küçük oylum", anlamsal olarak "yoğunluk ve söz tasarrufu", üçüncü bir boyut olarak da "alışılmışı kırma" yahut "ironi" temelleri üzerine kurulu bir sanat türünün özel adı haline gelmiştir. "Unkûşe" tabiri ise, kökenindeki o dar anlamı; yani taşa kazınmış bir nakış olduğunu hâlâ çağrıştırmaktadır.

Epigram sanatı, köken itibarıyla Yunan edebiyatının tanınmış edebî türlerinden biri olarak kabul edilmektedir. İlk ortaya çıkışında sade ve sınırlı bir nitelik arz eden bu sanat, zamanla gelişerek kendine özgü belirgin özellikleri ve ayırt edici nitelikleri bulunan müstakil bir edebî forma dönüşmüştür. Bu ortaya çıkış ve gelişim süreci, Dr. Taha Hüseyin tarafından Cennetü'ş-Şevk (Diken Bahçesi) adlı eserinde açık biçimde ele alınmış ve tarihsel bağlamı içinde değerlendirilmiştir. Taha Hüseyin, söz konusu eserinde epigram sanatının gelişimini şu ifadelerle açıklamaktadır:

"*Bu sanat, diğer söz sanatları gibi başlangıçta nesir değil, nazım hâlinde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Yunan edebiyatında ilk teşekkülünden itibaren şiirin bir ekolü ve onun türlerinden biri olmuştur. Başlangıçta sade ve sınırlı bir yapıya sahipken, zamanla giderek gelişmiş; nihayet İskenderiye başta olmak üzere Yunan dünyasının önemli kültür merkezlerinde, Büyük İskender'in fetihlerini takip eden dönemde, Yunan edebiyatına hâkim olacak —ya da neredeyse hâkim olacak— bir konuma ulaşmıştır*."

Arap edebiyatında epigram sanatının ortaya çıkışı iki farklı zaviyeden ele alınabilir: İlki sanatın bizatihi kendisinin, ikincisi ise bu terimin bilinirliğidir. Özellikle ifadenin odaklanması ve özlülüğü ile anlam yoğunluğu gibi nitelikleriyle öne çıkan bir şiir parçası olarak epigram sanatı, Arap şiirinde kadimden beri bilinmektedir. Zira Arap edebiyatında bir hikâye anlatan, bir hikmet içeren yahut bir hayat tecrübesini özetleyen az sayıdaki beyitten oluşmuş şiirlere sıkça rastlanır. Râviler bunları derleyip toparlamış ve eserlerinde kayda geçirmişlerdir. Bu türün bazı örneklerine duvarlarda, kayalarda veya mezar taşlarında kazınmış halde rastlanmıştır. Öyle ki Arap Yarımadası'nın güneyinde, kalbinde veya kuzeyinde; profesyonel kâtiplerin yahut çobanlar ve kervancılar gibi halktan kimselerin kazıdığı bir hatıra kitabesinden yoksun bir taşa rastlamak neredeyse imkânsızdır. Bu kişiler yazdıkları kitabelerde; kendilerini koruması için yakararak tanrılarının isimlerini zikreder, onlara sundukları kurbanlardan bahseder yahut mezar taşlarına isimlerini, kabilelerini ve ölünün hayattayken yaptığı işleri kaydederlerdi. Kimi zaman da kanunlarını ve törelerini bu taşlara emanet ederlerdi. (Dayf, ts., s. 2) "Epigram" teriminin Arap edebiyatına girişi ise ancak modern dönemde gerçekleşmiştir. Dr. Tâhâ Hüseyin; Abbasi dönemi şiirindeki "Tevkî'ât-التوقيعات", "Mukatta'ât-المقطعات" ve kısa şiirler gibi bu sanatın Arap edebiyatındaki köklerine işaret etmiştir. Edebiyat araştırmacılarının, bu tür metinleri "epigram" başlığı altında tasnif etmemesi gayet doğaldır. Zira bu, İngilizceden alınma bir terimdir ve Arap eleştiri terminolojisinde bir karşılığı yoktur.

Terimin Kökeni ve Anlamı

"Epigram" kelimesi, Yunanca Epigramma sözcüğünden türemiş olup çoğulu 'Epigrammata'dır. Epigram, uzunluğu yaklaşık iki beyit ile on beş beyit arasında değişen kısa bir şiir

parçasıdır; övgü, mersiye yahut bir hususu ilan etme amacıyla kaleme alınabilir. (Fâyiz Riyâd & Sâbir, 2007, s. 193) Terim, Eski Yunancada "epos" ve "graphein" kelimelerinin birleşiminden oluşmakta olup "bir şey üzerine yazmak" anlamına gelmektedir. Başlangıçta bu kelime, mezar taşları üzerine kazınan yazıları ifade etmekte; bu yolla ölünün hatırasını yaşatma veya bir şahsın heykelinin altına yazılan ifadeleri belirtme amacıyla kullanılmaktaydı. (İsmâ'îl, 2000, s. 9) Nitekim kelimenin diğer anlamları da, Mecdi Vehbe'nin "Mu'cemu Mustalahâti'l-Edeb" (Edebiyat Terimleri Sözlüğü)'nde belirttiği üzere, şu şekildedir:(Vehbe, 1983, s. 142)

İğneleyici kısa şiir (el-maktû'u'l-lâzi'): Sonu sert ve keskin bir hiciv ile biten, son derece kısa şiir parçası.

Hicivli hikmet (el-hikmetü's-sâhire): Veciz, belâgatli ve ironik bir ifade.

Nükteli latife (el-mülhatü'z-zekiyye): Zeki ve ince bir nükte ile sona eren, son derece kısa manzumeler. Buna örnek olarak Serî er-Reffâ''nın (ö. 350/961) evini tasvir eden şu beyitleri verilebilir:

لي مَنْزِلٌ كَوجَارِ الضَّبِّ أَنْزِلهُ *** ضَنكٌ تَقَارَبَ قُطْرَاهُ فَقَدْ ضَاقا

Bana ait bir evim var ki, keler yuvası gibi. İçine girdiğimde daralır; iki yanı birbirine iyice yaklaşır.

أَرَاهُ قَالَبَ جِسْمِي حِينَ أَدْخُلَهُ *** فما أَمدُّ بِهِ رِجْلاً ولا سَاقَا

İçeri girdiğimde sanki bedenimin kalıbı alınmış gibidir. Ne ayağımı uzatabilirim ne de bacağımı.

Dr. Yusuf Nevfel, bu sanat hakkında şu değerlendirmede bulunmaktadır: "*Epigram, ifadesi son derece yoğun, anlamı sıkı bir biçimde yoğunlaştırılmış kısa bir metin olarak tezahür eder. Bu metin, kısa öyküden ani parıltıyı ve aydınlanma anını ödünç alır; bunu ise çoğunlukla 'ironi/paradoks' unsuruna dayanarak, anlamı doğrudan taşıyan sözcüklerin ve ustaca seçilmiş, keskin ifadelerin kullanımıyla gerçekleştirir. Öyle ki bu ifade, keskin ağızlı bir bıçak gibi, etkisi derin ve sarsıcıdır.*"(Nevfel, 2004, s. 31)

Dr. Abdullâh Ramadân ise bu türü şöyle tanımlamıştır: "*Epigram; şiir veya nesir formunda olabilen, yoğun anlatımı, anlam derinliği ve her bir parçanın tek bir fikir etrafında şekillenmesiyle öne çıkan edebi bir biçimdir. Bu tür, hem lafız hem de mana düzeyinde ironi diline ve tezat yapısına dayanabilir. Çoğunlukla şaşırtıcı veya çarpıcı bir sonla biter. Konuları çeşitlilik göstermekle birlikte, en öne çıkanları toplumsal ve siyasi yergidir. Bir epigram, müstakil bir yapı halinde bulunabileceği gibi, bir parçasını oluşturduğu daha büyük bir yapının içerisinde de yer alabilir*." (Ramadân, 2016, s. 23)

Bu tanımların tamamı, epigramın ister şiir ister nesir çerçevesinde yer alsın, bağımsız bir edebî biçim olduğu; yoğunluk, odaklanmış ifade ve sözcük ekonomisi ile temayüz ettiği; ayrıca paradoks ve karşıtlık diline yaslandığı noktasında birleşmektedir. Bununla birlikte Dr. Abdullah Ramazan, bu ortak çerçeveye ilave olarak, epigramın kimi zaman bağımsız bir birim hâlinde, kimi zaman da daha geniş bir yapının içinde, onun kurucu unsurlarından biri olarak yer alabileceğini belirtmektedir. Ancak kanaatimizce bu tespit mutlak biçimde kabul edilemez. Zira böyle bir kabul, Câhiliye, İslâm'ın ilk dönemi, Emevî ve Abbâsî devirleri başta olmak üzere klasik dönem şiirinin büyük bir kısmını epigram saymayı gerektirir. Oysa bu dönemlerde şiirin önemli bir bölümü beyit birliği esasına dayanmakta; buna karşılık konu bütünlüğü çoğu zaman belirgin bir özellik olarak ortaya çıkmamaktadır. Bu sebeple, daha geniş bir yapının parçası olarak değerlendirilebilecek epigramlarda, metnin sunduğu anlamın tam ve bağımsız olması şarttır. Okuyucu, metni okuduktan sonra anlamın tamamlanması için başka bir unsura ihtiyaç duymamalıdır. Bu tür epigramlar, kısalığın

bedenini, paradoksun ise ruhunu oluşturduğu bütünlüklü bir yapı arz etmelidir. Zira konuşmanın —konusu insan olsun ya da başka bir şey—(Bekkâr, 1979, s. 37) tek bir merkez etrafında dönmesi anlamına gelen organik birlik, epigramın en temel özelliklerinden biri kabul edilir. Nitekim Dr. Ramazan Abdüttevvâb bu hususu şu sözlerle ifade etmektedir: "*Başka bir şiirsel ya da nesirsel yapı içerisinde yer alan epigramlar, kendilerine özgü nitelikleri bulunan bağımsız bir parça mahiyetindedir. Her ne kadar daha geniş ve kapsayıcı bir bütünün içinde yer alsalar da bu durum onları kendine özgü bir kalıba, bağımsızlığa ve özel bir varlığa sahip olmaktan alıkoymaz*." (Ramadân, 2016, s. 267)

Epigram Sanatının Gelişimi

Dr. Muhammed Hamdî İbrâhim, epigram sanatının geçirdiği dönüşüme şu sözlerle işaret etmiştir: "*Epigram; İskenderiye dönemi şairlerinin elinde, yalnızca mezar taşlarına kazınmış kısa beyitler olmaktan çıkıp; aşk, gazel, yergi (hiciv) ve mersiye (ağıt) gibi çok çeşitli konular etrafında şekillenen, yoğun anlatımlı betimleyici bir şiir türüne dönüşmüştür*." (İbrâhîm, 1985, ss. 7-8)

Edebiyat eleştirisinde epigram denildiğinde, genel hatlarıyla; ifadesindeki odaklanma ve îcâz ile anlam yoğunluğu gibi nitelikleriyle temayüz eden, ayrıca bünyesinde bir ironi barındıran; methiye, yergi veya hikmet türündeki kısa şiirler kastedilmektedir. Nitekim İngiliz Romantik şair Samuel Taylor Coleridge bu türü şöyle tanımlamıştır: (Vehbe, 1983, s. 142)

What is an Epigram? A dwarfish Whole,

Its body brevity, and wit its soul.

"Epigram, küçük ama tamamlanmış bir bütündür; bedeni kısalık, ruhu ise nükte ve paradokstur."

Coleridge'in tanımındaki "nükte" anlamındaki "wit" kavramı, Arapça eleştiri terminolojisinde çoğunlukla "paradoks - المفارقة" ile karşılandığından çeviri kavramsal eşdeğerlik esas alınarak her iki anlam da gözetilmiştir. Böylece epigram, salt bir kitabe olmaktan çıkıp, kendine has nitelikleri olan müstakil bir edebi türe evrilmiştir. (İsmâ'îl, 2000, s. 10)

Epigram şiiri, Arap edebiyatının parlak döneminde önemli bir canlılık kazanmış; 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise serbest vezin (şi'rü't-tef'île) akımının ortaya çıkışıyla birlikte yeniden dikkat çekici bir ivme yakalamıştır. Bu dönüşüm, başta Nâzik el-Melâike, Bedr Şâkir es-Seyyâb, Salâh Abdüssabûr ve Ahmed Abdülmu'tî Hicâzî olmak üzere pek çok şairin katkılarıyla gerçekleşmiştir. Onları izleyen kuşaklar da epigram şiirini sahiplenen ve bu türü zenginleştiren üretimler ortaya koymuş; Adonis, Ahmed Matar, Ahmed eş-Şehâvî, Kemâl Neş'et gibi isimler, epigram şiirini merkeze alan eserleriyle bu geleneğin çağdaş edebiyattaki yerini pekiştirmiştir.(el-Merâğî, 2012, s. 6)

Epigram Şiirinin Yapısı ve Özellikleri

Epigramın yapısı ve kısalık ile hız esasına dayanan doğası, içinde yaşadığımız çağın ruhuyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu bağlamda Dr. İbrâhim Medkûr; çağdaş dilimizin yapısında yeni ortaya çıkan titizlik, derinlik, hız ve söz tasarrufu (iktisat) üsluplarına ve bunların yeni insan düşüncesiyle olan ilişkisine işaret ederek şunları söyler: "Öyle bir çağda yaşıyoruz ki, bu çağın en belirgin özelliklerinden biri bedensel ve zihinsel çabada tasarruf etme arzusudur. İşlerin yoğunluğu ve zamanın darlığı sebebiyle herkes, en kısa sürede en fazla verimi elde etmek; en yararlı olanı en kolay ve en doğrudan yoldan aktarmak istemektedir. Geçmişte ilim, uzun incelemelere ve hacimli ciltlere geniş bir alan tanımışken, bugün anlam ve yapının sağlamlığına önem vermektedir. Aynı şekilde edebiyat da eskiden seci, tekrar, kinaye ve mecaz ile övünürken, günümüzde bütün ağırlığını sadelik, açıklık, akıcılık, kesinlik ve anlaşılırlık üzerine vermektedir. İşte çağın ruhu budur ve bu da onun zorunlu kıldığı şartlardır; bunların dışına çıkmak mümkün değildir." (Medkûr, 1957, s. 7/13)

Epigram şairleri; bu türü, en genel toplumsal meselelerden en öznel konulara kadar pek çok şeyi ele almaya elverişli bir üslup olarak görmüşlerdir. Zira epigram, kendine has ifade tarzıyla zihinlerde ve gönüllerde, uzun soluklu eserlere kıyasla daha kalıcı izler bırakmaktadır. Bu etki; epigramın doğasında var olan özlülük, yoğunluk, bütünlük ve tutarlılığın yanı sıra; pek çok örneğinin ruhuna sirayet etmiş olan ironi-paradoks ve şaşırtmaca unsurlarından kaynaklanmaktadır.

Sosyal medya, toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatımızın bir yansıması niteliğindedir. Epigram ya da şiirsel imge/şiirsel parıltı (el-vamda eş-şi'riyye) ise, doğası gereği bu mecralarla en fazla uyum gösteren edebî türler arasında yer alır. Nitekim Dr. Eymen Tu'aylib, çağdaş şiirin Twitter, Facebook ve yeni dijital bloglar gibi endüstriyel iletişim yazılımlarının sunduğu iletişim ve dolaşım deneyimine dâhil olmasının, yeni şiirsel biçimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacağını belirtir. Ona göre, günümüzde ortaya çıkan şiirsel parıltılar ve şiirsel "tweet"ler, teknolojik ve metalik iletişim dünyasında şiirsel lirizme en çok yaklaşan formlar olarak dikkat çekmektedir.(İsmâ'îl, 2000, s. 267)

Epigramın en belirgin özelliklerinden biri, paradoks/ironi (mufâraka) ve karşıtlık diline yaslanmasıdır. Hatta denilebilir ki epigram sanatı, büyük ölçüde paradoks ve zıtlık üzerine inşa edilir. Zira bu dil, barındırdığı heyecan, estetik haz ve merak unsurları sayesinde okuru metne çeker; aynı zamanda birbirine karşıt fikir ve imgelerin yan yana getirilmesi yoluyla düşünmeye sevk eden ve ikna edici bir etki üretir. Bunun yanında, çelişik imgelerin okuyucu ve dinleyici üzerinde bıraktığı sanatsal ve psikolojik etki de bu türün temel dayanaklarından biridir. Nitekim Dr. Yusuf Nevfel, epigram sanatında paradoksun önemine dikkat çekerek onu "bu sanatın sinir sistemi" olarak nitelendirmektedir. (Nevfel, 2004, s. 32)

Nitekim bir şair, tebrik etmek üzere bir düğüne gider ve şöyle der: (M. R. Hamod, kişisel iletişim, 23 Haziran 2025)

كان عصفوراً بأيدينا فطار

Bir serçeydi ellerimizdeyken, uçup gitti;

وثوى في وكره ليل نهار

Gece gündüz yuvasına çekildi.

كان خِلاً والوفا في بُردتيه

Dosttu; vefa iki kanadına sinmişti.

زوَّجوه.. رحمة الله عليه !

Evlendirmişler onu… Allah rahmet eylesin!

İroni (el-Mufâraka): "Kastedilen manayı, zıddını taşıyan kelimeler kullanarak ifade eden bir belagat kalıbıdır. İroni; alay (hüz') ve istihzadan (suhriye) daha hafif olmakla birlikte, dolaylı üslubu sebebiyle etkisi daha güçlüdür. Bu sebeple, onun idraki zekâ ve ince bir sezgi (hiss-i mürhef) gerektirir. İroni, çoğunlukla yermek kastıyla övgü ifadeleri kullanmakla nitelenir; bunun tersi ise daha az görülür. Ses tonu niyeti ele verdiği için, ironiyi sözlü anlatımda kavramak, yazılı anlatıma kıyasla daha kolaydır."(*Mevsū'atü'l-mustalahi'n-nakdî*, ts., s. 4/258) Bazı tanımlarda ise o şöyle ifade edilir: "Başka anlamlara sahip edebi bir eser, olay veya davranıştır. Genellikle bu ikincil anlamlar veya boyutlar, birincil (görünen) anlamların ve boyutların zıddıdır. Ayrıca ironi, çoğunlukla mizahi bir tonu yahut acı bir gülüşü (ağlar gibi gülmeyi) de içinde barındırır." (Thornley & Roberts, 1990, s. 295)

Epigramın en belirgin vasıflarından biri, alay (suhriye) ve istihza (tehekküm) ruhunun yaygınlığıdır. Bu özellikler, epigram sanatını diğerlerinden ayıran ve onunla sıkı sıkıya irtibatlı olan

temel niteliklerdendir. Kimileri "hicvi "mizahın en üstün türü" olarak kabul eder; zira o, büyük ölçüde zekâ, gizlilik (hafâ) ve kurnazlık (mekr) gerektirir. Bu sebeple filozoflar ve edebiyatçılar; yaygın hurafelere yahut muhalif olup alaya aldıkları mezheplere/akımlara dair görüşlerini ince bir hassasiyetle beyan etmek için onu bir araç olarak kullanmışlardır. Siyasetçiler de rakipleriyle ve onların temsil ettiği fikir veya ilkelerle eğlenmek (teneddür) amacıyla ona başvurmuşlardır. Bu durumda o, kimi zaman yaralayıcı olabilen saf bir iğnelemeyi andırır."(el-Hevvâl, 1982, s. 17) Epigramın diğer özellikleri arasında şunlar sayılabilir: "Şaşırtma (İdhâş) ve Sürpriz", "Hikmet ve Tefekkür", "Metinlerarasılığın (Tenâss) yaygınlığı", "Anlamsal Yoğunluk (Kesâfet)", "Konu Bütünlüğü (Vahdet-i Mevzûiyye)". Bütün bu özelliklerin sosyal medya ortamlarında açık biçimde gözlemlenebilmesi, söz konusu mecraların —gerek şiirsel gerek nesir biçiminde olsun— epigram için son derece elverişli bir zemin teşkil ettiğini göstermektedir. Bu çalışma ise özellikle şiirsel epigram üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu duruma örnek olarak, Facebook'ta bir sayfada paylaşılan şu dizeler zikredilebilir: (Eş'âru'-Mütenebbî, 2025)

ولقد نويتُ الحُبَّ حينَ رَأيتُه *** ولكلِّ قَلبٍ في المحبةِ ما نوى

Onu gördüğüm an sevmeye niyet ettim; Zira her gönlün sevgide bir muradı vardır.

أهواهُ عندَ القُربِ أو فى بُعدِهِ *** ما ضَلَّ قلبى فى هواهُ وما غوى

Yakınında da olsam, uzağında da, onu severim; Gönlüm onun aşkında ne sapmış ne de azmıştır.

Bu iki beyitte; epigram sanatının temel özelliklerinden olan kısalık, yoğunluk ve konu birliği, dizelerde belirgin biçimde hissedilmektedir. Şair birinci dizede, " إنما الأعمال بالنيات، وإنما لكل امرئ ما نوى.." yani "Ameller niyetlere göredir ve herkes için niyet ettiği şey vardır" (Buhârî, 1993, s. 1/3) Hadis-i Şerifi metinlerarası bir ilişki (tenâss) kurduğu ve telmihte bulunduğu (İktibâs) dikkat çekmektedir. İkinci dizede, Necm Suresi 2. ayetinde bulunan "*Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve batıla inanmadı*." anlamındaki ﴿ما ضل صاحبكم وما غوى﴾ ifadesi ile tenâss/metinlerarasılık bulunmaktadır.

Sosyal Medyanın Şiirsel Epigram Üzerindeki Etkisi

Teknoloji çağında sosyal medya, epigramın yayımı için son derece elverişli bir mecra hâline gelmiştir. Zira bu tür, sınırlı bir hacim içinde özlü ve yoğun bir anlatım sunma özelliğine sahiptir. Bu durum, kısa metin temelli platformlar açısından epigramı özellikle uygun kılmaktadır. Kısa ve vurucu ifadeye dayanan sosyal medya ortamlarından bazıları şunlardır:

"X" platformu (eski adıyla Twitter): Epigramlar burada kısa iletiler (tweet) hâlinde paylaşılmakta; bu da onların hızla yayılmasına ve geniş kitlelere ulaşmasına imkân tanımaktadır. Günümüzde dünyanın en yaygın kullanılan sosyal medya platformlarından biri hâline gelen bu mecra, Arapça dil desteği/arayüzü ise ancak Mart 2012 itibarıyla kullanıma açmıştır.

Instagram: Epigramlar; şiirsel metinlerin eşlik ettiği resimler veya çizimler şeklinde yayımlanmakta, bu da onların görsel etkisini güçlendirmektedir.

Facebook: Epigramlar bu platformda kimi zaman tartışma gruplarında, kimi zaman da kişisel "profil"lerde veya "zaman tünelleri"nde paylaşılmakta; böylece okuyucuların metin üzerinde yorum yapmalarına, onu farklı açılardan değerlendirmelerine ve anlamlandırmalarına imkân sağlanmaktadır.

Epigramın Anlam Kökenine Dönüş

Epigram sanatı, ilk ortaya çıktığı dönemde mezar taşları üzerine kazınan ifadeler şeklinde varlık göstermiş; ya bir merhumun hatırasını yaşatmak ya da bir şahsın heykelinin altına işlenen kısa metinler olarak kullanılmıştır. Ancak tarihsel gelişim süreci içinde bu asli anlamından uzaklaşarak

kendine özgü nitelikleri bulunan müstakil bir edebî türe dönüşmüştür. Günümüzde sosyal medya ortamları ve bu mecralarda kullanılan gelişmiş teknolojik imkânlar, epigramın doğduğu ilk bağlamı kısmen yeniden üretme imkânı sunmaktadır. Nitekim bir şair, herhangi bir görsel üzerine bir ya da iki mısra —hatta birkaç beyit— yazarak metni görselle birlikte sunabilmektedir. Bununla birlikte söz konusu durum, epigramın kökenine tam anlamıyla bir dönüş olarak değerlendirilemez. Zira artık amaç, bir merhumun hatırasını kayda geçirmek değil; şairin duygu ve düşüncelerini kısa, yoğun ve çoğu zaman nükteli bir şiir parçası aracılığıyla ifade etmektir. Bu bağlamda şu örnek zikredilebilir: (İlmu'l-ğazel, 2019)

أأعودُ منتصِرًا بكل معاركي *** وأمام عَيْنيها البريئة أُهْزَمُ!؟

Tüm savaşlarımdan muzaffer dönerken, O masum gözlerinin önünde yeniliyor muyum!?

لي ألف بيتٍ بالفصيح أجدْتُها *** لكنني في حبها أتلعثمُ

Fasih dilde bin beytim var, ustaca dizdiğim; Lakin onun aşkında dilim tutulur, kekelerim.

Şair, söz konusu iki beyti bir çömlek kupa üzerine yazarak, hayatının farklı safhalarında cesur, fasih ve etkileyici bir konuşmacı olmasına rağmen, sevgilisinin karşısında kalbinde taşıdığı duyguları ifade edemeyişine hayretini dile getirmiştir. Bu örnekte epigramın temel özelliklerinden biri olan ironi ve tezat açık biçimde görülmektedir. Zira şairin savaş meydanlarındaki cesur ve güçlü hâli ile sevgilisinin huzurundaki suskun ve aciz durumu arasında belirgin bir karşıtlık kurulmuştur.

Güncel Olaylara Ayak Uydurma

Sosyal medya, günümüzde kullanıcılarının iç dünyalarında taşıdıkları duygu ve düşünceleri dışa vurdukları bir mecra hâline gelmiştir. İnsanlar bu platformlar aracılığıyla, içinde bulundukları toplumsal çevrede ya da küresel ölçekte meydana gelen gelişmeler hakkında görüşlerini dile getirmekte; ilgi alanlarına göre sosyal, siyasal, dinî ve benzeri pek çok konuda düşüncelerini paylaşmaktadırlar. Nitekim Beşşâr Esed rejiminin Suriye'de çöküşünün ardından Dr. Musab Hamod (@HamodMusab), "Beşşâr'a Özür" başlıklı hiciv yüklü bir epigram kaleme alarak bu gelişmeye ironik bir üslupla tepki göstermiştir:(Hamod, 2025, s. 100) (M. Hamod, 2025)

مَعذِرةً بشّارُ أنْ قتلتَنا

Bizi öldürdüğün için özür dileriz Beşşar,

والشكرُ مَوصولٌ بأنْ كبَستَنا

Bizi (makinelerde) ezdiğin için de sonsuz teşekkürler!

حبَستَنا من أجلِنا.. شرَّدتَنا

İyiliğimiz için hapsettin bizi... Sürgün ettin yeryüzüne,

في الأرضِ حتى نستلِذَّ موتَنا

Sırf ölümümüzden tat alabilelim diye!

قعدتَ كالجاثوم فوقَ صدرِنا

Bir karabasan gibi çöktün göğsümüze,

تكرُّمًا لِكَي نذُوقَ صوتَنا

Kendi feryadımızı tadalım diye lütufta bulundun!

معذرةً إذ تقصفُ البرميلَ أنّا

Sen varil (bombaları) yağdırırken affet bizi,

قد وضَعْنا في الطريقِ بيتَنا

Ne yapalım, evimizi bombaların yolunun üstüne kurmuşuz!

Suriye'de baskıcı ve zalim rejimin çöküşünün ardından, bazı destekçileri Beşşâr'ı bir "mağdur" olarak sunmaya başlamışlardır. Şair de bu söyleme karşılık olarak son derece sert ve yakıcı bir ironiye başvurur. Zira şiirde, Suriye halkını öldüren, devrimcileri tutuklayıp kemiklerini canlı canlı ezmek üzere preslere atan, binlercesini dünyanın dört bir yanına sürgün eden Beşşâr'dan sözde özür dilenmektedir. Epigram, alayın en keskin noktasına son mısrada ulaşır: Şair, varil bombalarıyla yapılan bombardıman sırasında evini o bombaların yoluna "koymuş" olmaktan dolayı özür diler. Böylece suçun failden alınıp mağdura yüklenmesi trajikomik bir tersine çevirmeyle ifşa edilir. Bu, acının içinden yükselen ve "ağlanacak hâle gülmek" diye nitelenebilecek türden bir kara mizah örneğidir.

Bu epigramda, türün temel nitelikleri olan îcâz ve keskin hiciv üslubu belirgin biçimde görülmektedir. İfade ekonomisi, çarpıcı karşıtlık ve alaycı ton, metni epigramın karakteristik yapısı içinde değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Öte yandan sosyal medya, bu metne geniş bir yayılım alanı kazandırmış; özellikle Suriye'de rejimin çöküşünün gündemin en sıcak başlığı olduğu bir dönemde yayımlanmış olması, şiirin kısa sürede dikkat çekmesine ve geniş kitlelere ulaşmasına imkân sağlamıştır.

Arap ve İslam kamuoyunu, hatta tüm dünyayı Filistin davasından daha fazla meşgul eden başka hiçbir mesele yoktur. Nitekim Facebook'taki "التدقيق اللغوي" sayfasında Lokman el-Mahşebi adlı şahsa ait şu dizeler yer almıştır: (et-Tedkîk el-Luğavî, 2020)

أفيقوا أيها العربُ *** سِراعـــاً بيتُكم خربُ

Uyanın ey Araplar, süratle! Harap oldu yurdunuz,

وبيتُ اللهِ مقدسُنا *** بأيدي الكفرِ مُغتصَبُ

Beytullah olan Kudüs'ümüz, küfrün elinde gasp edildi!

وأعراضٌ لنا هُتِكت *** بظلِّ المجد...يا غضبُ

İzzetimizin gölgesinde namuslarımız çiğnendi... Ah ne öfke!

ملكنا المجدَ من زمنٍ *** وكانت تحتنا الشهُبُ

Bir zamanlar ihtişama sahiptik, yıldızlar bile altımızdaydı,

وصرنا اليومَ في محَنٍ *** يطيحُ بمجدِنا السَّلَبُ

Bugün ise öyle mihnetler içindeyiz ki, yağmalar ihtişamımızı deviriyor.

أُناشدُكم بملءِ فمي *** أفيقوا أيها العربُ

Avazım çıktığı kadar sesleniyorum size: Uyanın ey Araplar!

لقمان المحبشي

Lokman el-Mahşebi

Bu epigramda şair, Arap dünyasının evlatlarını ilk ve temel davaları olan Filistin meselesi, Kudüs'ün ve Mescid-i Aksâ'nın işgali karşısında ayağa kalkmaya ve uyanmaya çağırmaktadır. Metinde, Müslümanların bir dönem hüküm sürdükleri, ihtişamı ellerinde tuttukları ve yücelikte yıldızları dahi geride bıraktıkları zaman ile; bugün topraklarının gasp edildiği, kadınlarının onurunun

çiğnendiği, yurtlarının harap edildiği ve ellerinde kalan son imkânların dahi ellerinden alındığı dönem arasında çarpıcı bir karşıtlık kurulmaktadır. Şair, epigramını başta dile getirdiği istimdat çağrısını yineleyerek tamamlar: "Ey Araplar, uyanın!" Bu tekrar hem metnin bütünlüğünü sağlar hem de şiirin taşıdığı aciliyet duygusunu kuvvetlendirir.

Sosyal Medya Aracılığıyla Epigramın Yayılması:

Şayet bir şairin, tüm çeşitliliği ve farklılığıyla sosyal medya mecralarında bir sayfası veya hesabı yoksa, kendi kendini yok olmaya ve unutulmaya mahkûm etmiş demektir ve şiirleri pek kimsenin okumayacağı divanlarına hapsolup kalacaktır" diyecek olsak mübalağa etmiş olmayız. Hatta günümüzde, bir şairin divanını okumak isteyen bir kimsenin o divanı satın alıp almamaya karar vermek için izlediği en temel adımlardan biri, şairin sosyal medya hesaplarında gezinip göz atmaktır.

Twitter, Instagram ve Facebook gibi sosyal medya araçları, epigramların bireysel olarak yayımlanması için geniş platformlar sunmuş; bu da onların daha geniş bir kitle arasında yayılmasına katkı sağlamıştır. Zira takipçiler epigramlara kolayca ve hızla ulaşabilmekte; bu durum metinlerin okunmasını ve paylaşılmasını teşvik etmektedir. Aynı platformlar, şair ile kitle arasında doğrudan etkileşime de imkân tanıyarak epigramın daha iyi anlaşılmasına ve edebi zevkinin daha iyi çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal medya mecraları yalnızca modern epigramları yayımlamakla yetinmez; bilakis bu sitelerin kullanıcıları zaman zaman, Cahiliye Dönemi'nden başlayarak günümüze kadar uzanan edebi çağlar boyunca yaşamış eski şairlerin şiirlerinden seçmeler de yayımlamaktadırlar.

Bu bağlamda, bir paylaşımda Kays b. el-Mulavvah'ın (Leylâ'nın Mecnûn'u) yolculuktan döndüğünde Leylâ'nın ellerini kınalı hâlde gördüğü rivayet edilir. Arap geleneğinde evlilik sırasında kadının parmak uçlarını kırmızıya boyaması âdet olduğundan, Kays bu manzara karşısında derin bir üzüntüye kapılır. Ancak yaşadığı sarsıntının etkisini hafifletmek için hayalî bir durum kurgular ve Leylâ ile arasında geçen tasavvurî bir diyalog oluşturur. Ardından şu beyitleri söyler: (Kays b. Mulevvah, 2025)

ولمَّا تلاقينا على سفحِ رامةٍ *** وجدتُ بنان العامريّة أحمرا

Râme eteklerinde buluştuğumuz zaman, Âmiri'nin (Leyla'nın) parmak uçlarını kıpkırmızı buldum.

فقلتُ خضبتِ الكفَّ بعد فراقنا؟ *** قالت معاذَ الله؛ ذلك ما جرى

"Biz ayrıldıktan sonra mı kınaladın ellerini?" dedim. "Allah'a sığınırım, asla öyle bir şey olmadı," diye cevap verdi.

ولكنني لما وجدتكَ راحلاً *** بكيتُ دمًا حتّى بللتُ به الثرى

"Lakin senin çekip gittiğini gördüğümde, Kan ağladım, öyle ki toprağı onunla ıslattım.

مسحتُ بأطرافِ البنانِ مدامعي *** فصارَ خضاباً في اليدينِ كما ترى؟!

Gözyaşlarımı parmak uçlarımla silince, işte ellerimde gördüğün bu kınaya dönüştü!"

Buradaki ironi (mufâraka) şudur ki Kays, onu terk edip başkasıyla evlendiği ve parmaklarını kınaladığı düşüncesiyle Leylâ'yı sitemle suçladığında, Leylâ beklenmedik bir cevap verir. Parmak uçlarında görülen bu kızıllığın evlilik kınası olmadığını, bilakis onun ayrılığına döktüğü kanlı gözyaşlarının izi olduğunu söyler. Ona göre bu, sanıldığı gibi bir süs değil; ayrılığın acısıyla dökülmüş kanlı gözyaşlarının bıraktığı izdir.

Modern çağda bu türün öncüsü kabul edilen Ahmed Matar'ın epigramları, sosyal medya mecralarında zaman zaman hâlâ yeniden paylaşılmakta ve geniş kitlelere ulaşmaktadır. Nitekim

Facebook'taki "Belâgatü'l-Arab fi'ş-Şi'r ve'l-Edeb" adlı sayfada Ahmed Matar'ın şu dizelerine yer verilmiştir: (Matar, 2024, ayrıca bkz: Matar, 2006, s. 238)

اثنان لا سواكما، والأرض ملك لكما

İkinizden başka kimse yoktu; yeryüzü yalnızca size aitti.

لو سار كل منكما بخطوه الطويل

Her biriniz uzun adımlarla yürüseydiniz,

لما التقت خطاكما إلا خلال جيل.

Adımlarınız ancak bir nesil sonra kesişirdi.

فكيف ضاقت بكما فكنتما القاتل والقتيل؟

Peki nasıl oldu da yeryüzü size dar geldi
Ve biri katil, diğeri maktul oldu?

قابيل.. يا قابيل

Kâbil… ey Kâbil!

لو لم يجئْ ذكركما في محكم التنزيل

Adınız muhkem vahiyde geçmemiş olsaydı,

لقلت: مستحيل!

"İmkânsız!" derdim.

من زرع الفتنة ما بينكما..

Aranıza fitneyi kim ekti?

ولم تكن في الأرض إسرائيل

Yeryüzünde henüz İsrail bile yokken!!?

Buna göre İsrail, dünyanın kötülüklerinin kaynağı olarak tasvir edilmektedir. Nitekim henüz yeni sayılabilecek bir dönemde ortaya çıkmış gaspçı bir oluşum olmasına rağmen Ahmed Matar, ilk cinayette bile ona bir rol aramaya çalışır. Gerçekte böyle bir rolü olmasa bile, şairin ima ettiği üzere buna layık görülebilecek bir varlık olarak sunulur. Bununla birlikte şair, Kur'ân kıssasını bağlam ve anlatı örgüsüyle uyumlu bir biçimde kullanır; öyle ki metinde herhangi bir zorlama hissedilmez. Şair, "Eğer bu olay Kur'ân'ın muhkem ayetlerinde yer almamış olsaydı, Kâbil ile Hâbil arasındaki anlaşmazlığın sebebinin İsrail olduğunu söyleyebilirdim; fakat ilahî metin bu meseleyi kesin biçimde açıklığa kavuşturmuştur." demek ister. Öte yandan dikkat çekici bir husus da şudur: Sosyal medya ortamlarında şiir okunması —özellikle epigram türündeki şiirler— yalnızca şiir okuyucularıyla sınırlı kalmamaktadır. Aksine bu platformlar, şiirle doğrudan ilgisi olmayan kişilerin de dikkatini çekebilmektedir. Böylece kimi zaman bir kimse daha önce okumaya alışık olmadığı bir şairin şiirine yönelmekte; bu durum ise hem çağdaş bir şairin ün kazanmasına hem de geçmiş dönemlerde yaşamış bir şairin şöhretinin yeniden genişlemesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

Sosyal Medyanın Epigramın Gelişimine Katkısı

Sosyal medya, şiirsel epigramın güçlenmesine ve gelişmesine çeşitli yönlerden katkı sağlamıştır. Bu katkılar birkaç başlık altında ele alınabilir:

Konu ve Biçim Çeşitliliği

Epigram, sosyal, siyasî meselelerden kişisel deneyimlere ve insana özgü duygulara kadar uzanan geniş bir konu çeşitliliğini ele alabilmektedir. Ayrıca şiirsel epigramlar, klasik vezinli şiir (şiir-i amûdî), serbest ölçüye dayalı tefile şiiri veya mensur şiir (düzyazı şiiri) biçiminde de kaleme alınabilmektedir.

Ravâi‘u’l-Edebi’l-‘Arabî” adlı sayfada şu beyitlere yer verilmiştir: (Revâ’iu’-l-Edebi’l-’Arabî, 2025)

طال اشتياقي ولا خلّ يؤانسني *** ولا الزمانُ بما نهوى يوافيني

Uzadı özlemim; beni teselli edecek bir dost da yok,

Zaman da gönlümüzün arzuladığını bana getirmiyor.

قالوا جُنِنت بمن تهوى فقُلتُ لهُم *** ما لذَّةُ العيشِ إلّا للمجانينِ

“Sevdiğin yüzünden delirdin mi?” dediler bana.

Ben de onlara dedim ki: Hayatın tadı ancak delilere vardır.

Bu epigram, Endülüslü Tlemsanlı Ebû Medyen’e (ö. 594/1198) ait olup vezin ve kafiye bakımından klasik şiir yapısını taşımaktadır. Şair burada yalnızlıktan duyduğu acıyı dile getirirken sevdiğine karşı beslediği derin özlemi ifade etmektedir. İnsanlar onun bu hâline şaşırarak, “Sevdiğin yüzünden mi delirdin?” diye sorarlar. İşte bu noktada epigramın mufâraka ve ironi boyutu ortaya çıkar. Şair bu ithamı reddetmez; aksine onu kabul eder ve hatta bir adım ileri giderek hayatın gerçek lezzetinin ancak “delilere” nasip olacağını söyleyerek sözünü ironik bir biçimde tamamlar.

Mensur şiir (düzyazı şiiri) biçiminde gelen örneklerden biri de şöyledir: (İsmâ’îl, 2000, s. 90)

ما أروع النخلة!

Ne kadar da görkemlidir hurma ağacı!

تمد جذعها إلى السماء

Gövdesini gökyüzüne doğru uzatır.

تعيش واقفة

Ayakta yaşar,

تموت واقفة

Ayakta ölür.

وفي بني آدم من يؤثر الانبطاح

Oysa insanoğlu arasında yere kapanmayı tercih edenler vardır;

يعيش زاحفًا

Sürünerek yaşar,

يموت زاحفًا

Sürünerek ölür.

Bu epigram, "Sürünerek Yaşayanlar" başlığını taşıyan ve İzzeddin İsmail'e ait bir mensur şiir biçiminde kaleme alınmıştır. Metin, birbirine zıt iki görüntü arasındaki çarpıcı karşıtlık üzerine kuruludur. Birincisi hurma ağacını yüceltir: Her ne kadar bir bitki olsa da doğası gereği dimdik yaşar ve dimdik ölür. İkincisi ise, yere kapanmayı tercih eden bazı insanları küçümseyen bir tasvir sunar; çünkü onlar sürünerek yaşamayı seçer ve aynı hâl üzere ölürler. Bu karşıtlık, epigramın temelini oluşturan ironik ve eleştirel etkiyi ortaya koymaktadır.

Kullanılan Dil

Sosyal medya ortamında şairler genellikle bu mecraların doğasına uygun, modern ve doğrudan bir dil kullanmaktadırlar. Bu bağlamda Dr. Taha Hüseyin epigram hakkında şöyle der: "*Epigram, kısa bir şiir türüdür ve kelimelerinin seçiminde büyük bir özen gösterilmesiyle ayırt edilir. Öyle ki kullanılan dil, sıradan ve bayağı ifadelerin üstünde yer alır; ancak büyük kasidelerde usta şairlerin özellikle amaçladıkları ağır ve son derece sağlam üslûp derecesine de ulaşmaz. Aksine bu ikisi arasında bir yerde durur: Herkesin kolayca anlayacağı kadar basit olup seçkin okuyucuların ilgisini kaybettirecek kadar bayağı değildir; fakat yalnızca seçkin kültürlü kimselerin anlayabileceği kadar da yüksek ve ağır değildir. Çünkü bu kimseler, büyük şairlerin diline aşinadır*." (İbrâhîm, 1985, s. 13)

Bu durum, epigram dilinin; kültür seviyeleri ile şiir dilini kavrama ve içselleştirme düzeyleri birbirinden farklı olan geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesi gerektiğine dair açık bir işarettir. Bu durum ise sosyal medya ortamında büyük ölçüde karşılık bulmaktadır. Çünkü sosyal medya, kültürleri ve eğilimleri farklı olan tüm insanların kolaylıkla erişebildiği bir mecra niteliğindedir.

Facebook'taki "Nuhbetu Şuara'i Yemen" adlı sayfanın üyelerinden biri, İmam Şâfiî'nin şu sözünü yayımlamıştır:

إذا خطب الغنى بنات قومى *** رقصن من المسرة والبشارة

Zengin biri kavmimin kızlarına talip olduğunda

Sevinçten ve müjdeden coşkuyla raks ederler.

وإن جاء الفقير ولو تقيا ذهبن الى صلاة الاستخارة

Ama fakir biri gelse —üstelik takvâ sahibi olsa bile—

Hemen istihare namazına yönelirler.

Şaire cevap olarak biri, şaka yollu ve parayı her şeyin üstünde tutanların bakış açısını benimseyerek onların diliyle şöyle demiştir:

لأن المال يستر كل حى *** ولو أبصرته مثل الخيارة

Çünkü mal, yaşayan herkesi örter;

Onu hıyar gibi görsen bile.

قليل المال ليس له بكفء *** فليس يعادل الخشب النشارة

Az malı olan, denk sayılmaz;

Talaş hiçbir zaman keresteye eşit değildir.

أيعقل أن نسوى بين لحم *** وبين الفول أو صحن البصارة

Hiç akıl alır mı

Eti, fasulyeyle ya da bir tabak besâra ile bir tutmak?

Bu beyitlerdeki alay ve hicvin gayet açık olduğu aşikârdır. Aynı şekilde, sosyal medyanın kullanılan dil üzerindeki etkisi de gözden kaçmamaktadır; nitekim (metinde) "hıyar, talaş, bissâra tabağı" gibi sokak diline (günlük konuşma diline) son derece yakın kelimeler görmekteyiz. Ben kelimeleri "bu şiirsel bir kelimedir, şu ise şiirsel değildir" şeklinde tasnif edenlerden değilim; zira bu konudaki asıl belirleyici unsur bağlam veya nazımdır, söz dizimidir.

Epigramın sosyal medya ortamında gelişmesine katkı sağlayan unsurlardan biri de şiir yarışmalarıdır. Zira bu platformlarda düzenlenen şiir yarışmalarında epigram türüne de yer verilmekte; bu durum hem yaratıcılığı hem de şairler arasındaki rekabeti teşvik etmektedir. Ayrıca bu tür etkinlikler, fikir ve tecrübelerin karşılıklı olarak paylaşılmasına imkân sağlayarak epigram sanatının gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Epigramın Sosyal Medya Aracılığıyla Sarkastik (Alaycı) Üslubuyla Nasihat Etmesi

Nitekim bazı Facebook sayfalarının içeriklerini yalnızca edebiyat ve şiire ayırdığını görüyoruz. Facebook'taki "جمال الخيول" adlı sayfada, sigara içenlere alaycı bir üslupla, bizzat sigaranın diliyle nasihat etmek isteyen şair Muhammed Eymen el-Azîz'in şu şiirini okuyoruz: (Cemâlu'l-huyûl, 2025)

تحبوني وأقتلكم *** وأشبعكم بقطراني

Beni seviyorsunuz, ben ise sizi öldürüyor ve sizi katranıma doyuruyorum,

وأخضر في مجالسكم *** فأملؤها بدخاني

Meclislerinizde boy gösteriyor ve oraları dumanımla dolduruyorum.

وكم ذا عزة في الناس *** أخضعه لسلطاني

İnsanlar arasında nice izzet (gurur) sahipleri vardır ki, onu kendi hükmüme boyun eğdiririm,

وكم ذا فتىً يومًا *** تراه اعتاد أيامي

Nice genç vardır ki bir gün, bana (benim günlerime) alıştığını görürsün.

لينسى الأكل أحيانًا *** ولست تراه ينساني

Öyle ki bazen yemek yemeyi unutur da beni unuttuğunu hiç göremezsin,

وبالشفتين يحضنني *** فأصبغها بألواني

Beni dudaklarıyla kucaklar, ben de onları kendi renklerime boyarım.

أضيع ماله حرقًا وأنقص عمره الفاني

Onun malını yakarak heba eder ve o fani ömrünü tüketirim.

Daha sonra bir kullanıcının bu beyitleri alıp farklı yaş ve cinsiyetlerden bir grup insanı ateşiyle yakan bir sigara görselinin yer aldığı bir afiş (görsel tasarım) formuna dönüştürdüğü görülmüştür.

Sosyal Medyada Epigram Sanatının Karşılaştığı Zorluklar

Bu sanatın sosyal medyada karşılaştığı zorluklardan bazıları şunlardır:

Kaynak gösterme eksikliği ve beyitleri sahibine nispet etmedeki özensizlik: Aktaran kişi bazen bir şaire ait beyitleri paylaşır ancak şairin adını yazmaz. Bazen de sadece "söyleyene ait" (anonim) kelimesini belirtmekle yetinir. Bu durum, Arapları diğer milletlerden ayıran en önemli özelliklerden biri olan "rivayet" (sözlü aktarım ve isnat) geleneğini olumsuz etkiler. Örneğin; Facebook'taki www.Alshary sayfasında şu (dizeler) yer almıştır: (www.Alshary, 2025)

اترك قليلاً جُموعَ الناسِ كلَّهُمُ *** وقفْ ببابِ الذي سَوَّى لكَ القدَرا

Bırak biraz insanların tüm kalabalığını,

Ve sana kaderi tayin edenin kapısında dur.

قد يعجَزُ الناسُ أن يُؤتوكَ أصغرَها *** واللهُ يُؤتيكَ ما تدعو ولو كبُرا

İnsanlar en küçüğünü bile sana vermekten aciz kalabilir,

Allah ise, dua ettiğin şey büyük de olsa onu sana verir.

فالجنُّ والإنسُ والأيّامُ شاهدةٌ *** إذا قضى اللهُ أمراً غائباً حضَرا

Cinler, insanlar ve günler şahittir ki,

Allah görünmeyen (gayb) bir şeye hükmettiğinde o anında gerçekleşir.

كم أنفذَ اللهُ أقواماً فدهشَهُم قالوا مُحالٌ ولكنْ ربَّنا جبَرا

Allah nice kavimleri (kurtuluşa) eriştirdi de onları şaşkına çevirdi,

"İmkânsız" dediler, lakin Rabbimiz (kırıkları) onarıp giderdi.

Bu epigramın sonuna "söyleyenine ait - لقائله" notu düşülmüş, aynı beyitler "X" platformunda da yayımlanmış ve yine kaynak verilmemiştir.

Sonuç

Arap edebiyatı epigramı bir tür olarak tanımıştır; kökleri ise توقيعات (tevki'ât), kısa parçalar ve Cahiliye dönemi şiiri ile sonraki edebî dönemlerde yer alan kısa şiirlerde bulunmaktadır. Ancak "epigram" terimi ancak modern dönemde kullanılmaya başlanmıştır.

Eleştirmenler epigramı "unkûşe (unqûşa)" olarak Arapçaya çevirmiştir; ancak bu çalışmada "epigram" kelimesi tercih edilmiştir. Çünkü bu terim daha yaygın kullanıma sahiptir ve zamanla küçük hacimli, anlamda yoğunluk ve tasarruf esasına dayanan bir edebî türün özel adı hâline gelmiştir. Buna karşılık "unkûşe" kelimesi hâlâ dar anlamıyla taş üzerine kazınmış yazıyı çağrıştırmaktadır.

Sosyal medya, epigram sanatını etkilemekte; hatta onu ilk anlamına, yani taş üzerine ya da bir kişinin heykeli altına yazılan metin formuna kısmen geri döndürebilmektedir. Sosyal medya, epigram için verimli bir zemin sunmaktadır; çünkü hızlı yayılması ve yaygın kullanımı sayesinde güncel olaylara eşlik edebilmektedir. Sosyal medya, epigramın hem yayılmasına hem de gelişmesine katkı sağlamış; özellikle konu çeşitliliği ve kullanılan dil açısından bu gelişim belirginleşmiştir.

Epigram, sosyal medya aracılığıyla toplumsal ve siyasal sorunları mizahi ve hiciv dolu bir üslupla ele almakta ve aynı zamanda öğütler sunmaktadır. Epigram, bazı konuları –örneğin felsefî şiiri– sade ve anlaşılır bir üslupla sunabilmektedir.

Sosyal medya üzerinden yayılan epigramlar bazı zorluklarla da karşı karşıyadır; bunlar

arasında dizelerin kaynaklandırılmaması, yanlış kişilere atfedilmesi, içerik yüzeyselliği ve yorumların olumsuz etkisi sayılabilir. Bu handikapların aşılabilmesi için, dijital platformlarda edebi metinlerin aidiyetini koruyacak yeni bir "dijital rivayet" kültürünün inşa edilmesi ve okurların fikri mülkiyet konusunda bilinçlenmesi büyük önem taşıyor. Literatürdeki bu ilk adımın ardından, gelecekteki araştırmalarda yalnızca manzum eserler değil, mensur (düzyazı) epigramların dijitalleşme süreci de müstakil olarak incelenebilir. Ayrıca, dijital çağda üretilen bu modern kısa metinlerin "üslupbilim" (stilistik) ve 'belagat' açısından taşıdığı estetik değerleri yapısal olarak çözümleyecek yeni ve derinlikli çalışmalara da ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra, belirli bir platformun (örneğin yalnızca Instagram'ın görsel-metin ilişkisinin) epigramın estetik yapısına etkisini veya bu kısa metinlerin okur psikolojisindeki yankılarını ölçecek disiplinler arası çalışmalara da kapı aralanmalıdır. Sözün özü; antik çağlarda sessiz mezar taşlarına kazınan epigram sanatı, bugün milyonlarca insanın etkileşimde bulunduğu dijital ekranlarda yeniden ortaya çıkıyor ve insanlığın "az sözle çok şey anlatma" arzusunun hiçbir teknolojik devrimde kaybolmayacağını bizlere en canlı hâliyle kanıtlıyor.

İçeriğin yüzeyselliği: Hızlı yayılmaya (viral olmaya) odaklanmak ile en yüksek sayıda takipçi veya beğeni elde etme arzusu, kimi zaman derinlikten yoksun ve yüzeysel içeriklerin sunulmasına yol açmaktadır. Yorumların olumsuz etkisi: Olumsuz yorumlar, şairin üretkenliğini zedelemesine ve kendine olan güveninin sarsılmasına neden olabilmektedir.

References

Bekkâr, Y. (1979). *Binâ'u'l-kasîdeti'l-'Arabiyye*. Dârü's-Sekâfe li't-Tıbâ'a ve'n-Neşr.

Buhârî, M. b. İ. (1993). *Sahîhu'l-Buhârî* (M. D. el-Buğâ, Ed.; 5. bs.). Dâr İbn Kesîr; Dârü'l-Yemâme.

Cemâlu'l-huyûl. (2025, Mayıs 5). *تحبوني واقتلكم / واشبعكم بقطراني / و أحضر في مجالسكم / فأملؤها بدخاني* [Sosyal medya]. Facebook. https://www.facebook.com/groups/674321276585972/posts/1640577129960377/

Dayf, Ş. (ts.). *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî: El-'asru'l-câhilî* (22. bs.). Dârü'l-Me'ârif.

el-Hevvâl, H. 'Abduh. (1982). *Es-Suhriyye fî edebi'l-Mâzinî*. el-Heyʾetü'l-Mısriyye el-'Âmme li'l-Kitâb.

el-Merâğî, A. (2012). *Binâ'u kasîdeti'l-epigrâm fi'ş-şi'ri'l-hadîs: Dirâse nakdiyye*. el-Hey'etü'l-Mısriyye el-'Âmme li'l-Kitâb.

Eş'âru'-Mütenebbî. (2025, Mayıs 9). *ولقد نويتُ الحُبَّ حينَ رَأيتُه / ولكلِّ قَلبٍ فى المحبةِ ما نوى* [Sosyal medya]. Facebook. https://www.facebook.com/groups/mutanabi/posts/2193018441111762/

et-Tedkîk el-Luğavî, L. M. (2020, Kasım 13). *أفيقوا أيها العربُ / سِراعاً بيتُكم خرِبُ / وبيتُ اللهِ مقدسُنا / بأيدي الكفر مُغتصَبُ* [Sosyal medya]. Facebook. https://www.facebook.com/arabicediting/posts/2858188671066559/

Fâyiz Riyâd, A., & Sâbir, "Alâ". (2007). *El-Edebü'l-İskenderî* (1. bs.). Mektebetü'l-Anglo el-Mısriyye.

Hamod, M. (2025, Ocak 16). *اعتذار البشار / مَعذِرةً بشّارُ أنْ قتلتَنا—والشكرُ مَوصولٌ بأنْ كنبستَنا.* https://x.com/HamodMusab/status/1880649998670659862

Hamod, M. R. (2025). *Dîvânü's-sevra ve't-tahrîr: Mine'l-irhâsât ilâ'l-işrâkât*. Dâru'l-Usûli'l-ʿİlmiyye.

İbrâhîm, M. H. (1985). *El-Edebü'l-İskenderî*. Dârü's-Sekâfe.

İlmu'l-ğazel. (2019, Aralık 9). *أأعودُ منتصِرا بكل معاركي* [Sosyal medya]. Facebook. https://www.facebook.com/Allam.Alghazal/posts/442089963154686/

İsmâ'îl, 'İzzü'd-Dîn. (2000). *Dem'atün li'l-esâ, dem'atün li'l-ferah* (1. bs.). Matba'at Lotus.

Kays b. Mulevvah. (2025, Mart 2). *ولمَّا تلاقينا على سفح رامةٍ *** وجدتُ بنان العامريّة أحمرا*](Sosyal Medya)]. X (Twitter). https://x.com/Blfosha/status/1131250626929790976

Matar, A. (2024, Aralık 19). *إثنان لا سواكما، والأرض ملك لكما -لو سار كل منكما بخطوه الطويل* [Sosyal medya]. Facebook - Belâgatü'l-Arab fi'ş-şi'r ve'l-edeb. https://www.facebook.com/groups/1911732445645776/posts/2906128259539518/

Medkûr, İ. (1957). El-Fikr ve'l-Luğa. İçinde *Mecelletü Mecma'i'l-Lugati'l-'Arabiyye*.

Mevsū'atü'l-mustalahi'n-nakdî ('Abdülvâhid Lüʾlü'e, Çev.; 1. bs.). (ts.). el-Mü'essesetü'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr.

Nevfel, Y. H. (2004). *En-Nassu'l-küllî*. el-Heyʾetü'l-ʿÂmme li-Kusûri's-Sekâfe.

Ramadân, A. (2016). *Fennu'l-ebigram fi'ş-şi'ri'l-'Arabiyyi'l-mu'âsır* (1. bs.). el-Hey'etü'l-Âmme li-Kusûri's-Sekâfe.

Revâ'iu'-l-Edebi'l-'Arabî, E. M. et-Tlemsânî. (2025, Ağustos 29). *طال اشتياقي ولا خلّ يؤانسني ولا الزمانُ بما نهوى يوافيني* [Sosyal medya]. Facebook. https://www.facebook.com/rawayiealadp/posts/834486355773880/

Thornley, G. C., & Roberts, G. (1990). *El-Edebü'l-İnkilîzî mine'l-bidâyât fi'l-karni's-sâbi' ilâ semânîniyyâti'l-karni'l-'işrîn* (A. eş-Şüveyhât, Çev.). Dârü'l-Merîh.

Vehbe, M. (1983). *Muʿcemü mustalahâti'l-edeb*. Mektebetü Lübnân.

www.Alshary. (2025, Ağustos 10). *اتركْ قليلاً جُموعَ الناسِ كلَّهُمُ *** وقفْ ببابِ الذي سَوَّى لكَ القدَرا* [Sosyal medya]. facebook. https://www.facebook.com/www.Alshary/posts/807953246487255/

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

We declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. We declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

We designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. We have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

We declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by us. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with us.

Copyright and Permissions

We confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

We confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederiz. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederiz.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını birlikte yürüttük. Makalenin son hâlini okuyup onayladık ve yayımlanmasını kabul ettik.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederiz.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımızdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bize aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederiz.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okuduk, onayladık ve yayımlanmasını kabul ettiğimizi beyan ederiz.

Authors' Contribution Statement / Yazarların Katkı Oranı Beyanı

The researchers' contribution statement is as follows / Araştırmacıların katkı oranı beyanı şu şekildedir:

First author / 1. Yazar %50,

Second author / 2. Yazar %50.